

Ontdek de wereld van wetenschap

Publieksjaarverslag
2023

rijksmuseum
boerhaave

Ontdek de wereld van wetenschap

Publieksjaarverslag
2023

rijksmuseum
boerhaave

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	04
1. Development & Partnerships	09
2. Organisatie & Bestuur	17
Terugblik: Anniek Mueller	
Terugblik: Nick van Velzen	
Terugblik: Dalila Wallé	
3. Publiek & Presentatie	29
Publiek	30
Algemeen	
Inclusief museum	
Presentatie	36
Tentoonstellingen	
Publieksevenementen	
Educatie	
Hospitality	
4. Marketing & Communicatie	57
5. Collectie & Wetenschap	69
Restauratie en collectiebeheer	
Informatiecentrum en bibliotheek	
Wetenschap	
6. Bedrijfsvoering & Financiën	81
7. 2023 in 10 beelden	95

Voorwoord

In 2023 zijn de bezoekersaantallen van Rijksmuseum Boerhaave weer ongeveer terug op het niveau van voor de coronapandemie. We hebben begroot op 95.000 bezoekers, en uiteindelijk hebben we er 102.789 mogen ontvangen. Een mooi resultaat dat stemt tot tevredenheid. Dat was vooral te danken aan de succesvolle tentoonstelling *Onvoorstelbaar* waarmee we herdenken dat Antoni van Leeuwenhoek 300 jaar geleden gestorven is, en 350 jaar geleden met zijn zelfgemaakte microscopen een totaal nieuwe wereld blootlegde, één die nog nooit iemand gezien had. In dat kader riepen we 2023 met een consortium van partners uit tot het *Antoni van Leeuwenhoek Jaar*.

De tentoonstelling *Onvoorstelbaar* werd op 17 april 2023 geopend door staatssecretaris Cultuur en Media Gunay Uslu en astronaut André Kuipers. In de tentoonstelling keek je als het ware over de schouder van Antoni van Leeuwenhoek mee, en kon je de verwondering en het plezier van de eerste kijkjes in de microwereld ervaren. De originele microscopen van Van Leeuwenhoek uit onze eigen collectie werden samengebracht met een bijzondere bruikleen van de Royal Society in Londen: oorspronkelijke handgeschreven brieven en tekeningen van het microleven van Van Leeuwenhoek zelf. Passend bij de strategie *Podium voor de toekomst* was er natuurlijk ook aandacht voor de actualiteit van microbiologisch onderzoek. Zo was er aandacht voor het onderzoek van de Amerikaanse hoogleraar Jillian Banfield aan wie in 2023 de Antoni van Leeuwenhoek Medaille werd uitgereikt door de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Microbiologie. Ook was er bijvoorbeeld aandacht voor de zoektocht naar nieuwe antibiotica door Leidse hoogleraar Gilles van Wezel.

Als museum hebben we inclusiviteit hoog in het vaandel staan. In een tentoonstelling waarin het kijken centraal staat, hebben we ons ten doel gesteld om die ook toegankelijk te maken voor slechtzienden. In samenwerking met Stichting Kubes en een klankbordgroep met mensen met een visuele beperking hebben we voelobjecten toegevoegd en audiofragmenten die ontsloten worden via NaviLens codes.

De tentoonstelling viel samen met het door NWO gefinancierde onderzoeksproject *Visualizing the Unknown*. Tijdens dit internationale onderzoek werd er met de nieuwste digitale camera's door de originele

v.l.n.r. Tiemen Cocquyt (conservator), Ilse van Zeeland (projectleider tentoonstellingen), Amito Haarhuis (directeur), Gunay Uslu (staatssecretaris Cultuur) en André Kuipers (astronaut)

microscopen naar dezelfde preparaten gekeken als Van Leeuwenhoek onder zijn microscoop had. Dit is onderdeel van het bredere onderzoek hoe zeventiende-eeuwse microscopisten hun baanbrekende ontdekkingen visueel vastlegden en deelden. De prachtige micro-fotografie, die Wim van Egmond voor dit project heeft gemaakt, kreeg een plek in de tentoonstelling.

De tentoonstelling werd begeleid door een aantal mooie producten. Zo is er in eigen beheer een stripboek ontwikkeld met conservator Ad Maas en illustrator Fred de Heij, verscheen de glossy *Antoni* in samenwerking met WBooks, produceerden we een tweedelige podcast en ontwikkelden we een onderwijsprogramma voor het onderwijs.

Op 4 juli openden we de pop-up presentatie *De kracht van plasma* in samenwerking met Sanquin. De tentoonstelling gaat in op het belang van plasmadonatie. Dat je bloed kunt geven bij een bloedbank weten de meeste mensen wel. Maar plasma geven is een veel onbekender fenomeen. Door toepassingen van plasma kunnen meer dan 100 aandoeningen worden behandeld. Een belangrijke reden om hier aandacht op te willen vestigen en meer mensen te enthousiasmeren om plasma te doneren.

In ons rijke aanbod van evenementen licht ik er graag een uit. De afsluiting van de Maand van de Geschiedenis met dit jaar het thema *Eureka!* vond plaats in ons museum op 31 oktober. Dit evenement was een samenwerking van de Canon van Nederland, Universitaire Bibliotheken Leiden (UBL), de Maand van de Geschiedenis en Rijksmuseum Boerhaave.

Presentator Garrelt Verhoeven van de UBL ging het gesprek aan met hoogleraar en schrijver Louise Fresco, die het essay *Kruiden, kokkels en kippen* schreef over wetenschap als ontdekkingsreis. Het gesprek werd omlijst door korte gesproken columns van sterrenkundige Ewine van Dishoeck, conservator Ruurd Halbertsma en wetenschapshistoricus Geertje Dekkers. Demissionair minister van OCW Robbert Dijkgraaf sloot het programma af.

De bezoekers waarderen ons aanbod. De gemiddelde bezoekerswaardering van het totale aanbod (het museum als geheel) is een 8,4 en de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* werd beoordeeld met een 8,3. De Net Promotor Score (een getal dat iets zegt over de mate waarin mensen ons museum aanbevelen bij anderen) is 61,2% in 2023. Tenslotte werd het museum opnieuw Kidsproof; de jonge museuminspecteurs waardeerden het museum met een 9! Het aantal volgers op social media steeg weer gestaag. Een speciale vermelding verdient de podcast Grote Vragen die 12.740 werd gedownload.

Een groot project was de verhuizing van de collectie in het depot in Alphen aan den Rijn naar ons depot in Leiden, waardoor we ons depot in Alphen aan den Rijn hebben kunnen afstoten. We liepen er al jaren tegenaan dat we de klimaatcondities in Alphen aan den Rijn niet goed op orde konden krijgen. Alle objecten zijn professioneel schoongemaakt en gefotografeerd voordat zij op transport gingen naar Leiden. In ons depot aan de Raamsteeg in Leiden hebben we nu meer ruimte gehuurd om de gehele collectie onder één dak te kunnen brengen.

Een bijzondere samenwerking op het gebied van collectie is dat vijf wetenschapsmusea - NEMO, Teylers, de Universiteitsmusea Utrecht en Groningen en Rijksmuseum Boerhaave - de handen ineen hebben geslagen om hun collecties op het gebied van energie gezamenlijk digitaal te ontsluiten via het platform *vindhetuit.nl*. Studenten en jonge redacteurs worden uitgenodigd om oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken te bedenken, geïnspireerd door uitvindingen toen. Dit presenteren ze op het platform als zogenaamde *stories*. Deze unieke samenwerking wordt technisch ondersteund door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De Irispenning 2023 voor Excellente Wetenschapscommunicatie is toegekend aan hoogleraar wetenschapscommunicatie Ionica Smeets. Dat werd op 3 oktober bekendgemaakt in de Avondshow van Arjen Lubach. Zij kreeg de onderscheiding voor haar langdurige en uitmuntende bijdrage aan de wetenschapscommunicatie, zoals de jury het noemt "*altijd met humor, altijd zoekend naar samenwerking*". De uitreiking vond plaats op de Avond van Wetenschap & Maatschappij op maandag 9 oktober. De Irispenning voor Excellente Wetenschapscommunicatie is in 2019 in het leven geroepen door de drie door het rijk gefinancierde wetenschapsmusea NEMO Science Museum, Teylers Museum en Rijksmuseum Boerhaave. De prijs wordt financieel gesteund door de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen en de Universiteiten van Nederland.

Op financieel gebied waren er uitdagingen: de personeelskosten en energiekosten blijven onverminderd hoog en worden niet volledig gecompenseerd door de indexatie van de subsidie. Daarnaast hadden we veel hogere kosten voor de verhuizing van onze collectie van het depot in Alphen aan den Rijn naar Leiden dan begroot. Mede dankzij de ontvangst van een erfenis hebben we het jaar 2023 financieel toch kunnen afsluiten met een positief resultaat dat we toevoegen aan de bestemmingsreserve voor de museale vernieuwing.

Al met al kijken we terug op een goed jaar waarin ons bezoekersaantal weer boven de 100.000 uitgekomen is. De prachtige tentoonstelling *Onvoorstelbaar* met onze topstukken van Antoni van Leeuwenhoek speelde daar een grote rol in. Op de achtergrond hebben we een grote slag geslagen met het beheer en behoud van onze collectie door onze gehele collectie onder te brengen in ons depot in Leiden en het depot in Alphen aan den Rijn af te stoten. Ondertussen werkten we onverdroten door aan onze toekomstambitie om het museum uit te breiden met een nieuw *Life Science & Health Paviljoen*. Na uitgebreid vooroverleg met de gemeente gaan we in 2024 met veel enthousiasme door met het proces van bewonersparticipatie en de architectenselectie.

Development & Partnerships

Amito Haarhuis (Rijksmuseum Boerhaave), Bert de Jong (Amylyx)

Development & Partnerships

Rijksmuseum Boerhaave is professioneel, ondernemend en sterk gericht op partnerships. Samenwerken met instellingen en bedrijven is essentieel voor de stafafdeling Development & Partnerships. In Rijksmuseum Boerhaave vindt de verbinding plaats met onze stakeholders: wetenschappers, ondernemers, specialisten en particulieren. Zo gaan we de verbintenis met de maatschappij aan. Meerjarige (bedrijfs)partnerships, de Business Club en het verder uitbouwen van een succesvol vrienden- en donateursbeleid liggen, samen met een meer programmatische fondsenwervingsstrategie, aan de basis van de ambities van het museum.

Capital Campaign en Corporate Partnerships

In 2023 hebben we onze aandacht gericht op het starten van de Capital Campaign voor het werven voor de realisatie van het Life Science & Health Paviljoen. We hebben de samenwerking met het bedrijfsleven binnen Nederland en trans-Atlantisch verder uitgebreid. Een aantal bijeenkomsten was daarin cruciaal zoals het ambassadeurs- en stakeholdersdiner van februari 2023, en onze deelname aan de succesvolle handelsmissie die in juni plaatsvond in Boston. Met onze samenwerkingspartner Museum of Science Boston hebben we in oktober het eerste gezamenlijke corporate evenement georganiseerd. In Boston vond de aftrap plaats van de start van onze Capital Campaign: we zien dat bedrijven en stakeholders die trans-Atlantisch werkzaam zijn, positief en geïnteresseerd reageren op onze plannen en bereid zijn om ons hierin financieel te steunen.

Wij koesteren onze corporate partners en richten ons op het verlengen en het intensiveren van de samenwerking met hen in de komende jaren. Daarnaast gaan we ook nieuwe partnerships aan die passen bij de strategie *Podium voor de toekomst*. De bedrijfspartners die ons in 2023 hebben gesteund zijn we zeer erkentelijk. Wij bieden onze partners de mogelijkheid om tentoonstellingen of onderdelen van onze vaste collectie duurzaam, financieel en inhoudelijk te ondersteunen.

Wij zijn trots op de volgende bedrijven die lid van de Business Club Rijksmuseum Boerhaave zijn: BaseClear B.V., SRON Netherlands Institute for Space Research, Stichting Biopartner Center, Galapagos B.V., Janssen Campus Nederland, Stichting Leiden Bio Science Park, Mimetas, Zorg en

André Kuipers en Gunay Uslu luisteren naar een door André Kuipers ingesproken brief van Antoni van Leeuwenhoek

Zekerheid, Solynta, Leyden Jar, Amylyx en La Gro Geelkerken advocaten en CHDR. Wij noemen daarnaast Brill als partner van het museum. CHDR heeft zich meerjarig verbonden aan het Life Science & Health Paviljoen. SRON Netherlands Institute for Space Research heeft zich meerjarig verbonden aan Themazaal Grote Vragen - onderdeel van onze vaste presentatie - die we in juni 2022 in gebruik namen.

Tijdelijke tentoonstelling Onvoorstelbaar

Onvoorstelbaar, de titel van de tentoonstelling over Antoni van Leeuwenhoek bood ons volop aanleiding voor belangrijke bijeenkomsten. Onze partners waren aanwezig bij de sneakpreview die gehouden werd voorafgaand aan de opening van de tentoonstelling door Staatssecretaris Cultuur en Media, Gunay Uslu, met keynote spreker astronaut André

Kuipers - die tevens ambassadeur is van ons museum. Daarnaast vonden er bijeenkomsten plaats bij de Royal Society in Londen die mede mogelijk werden gemaakt door steun van onze partners. Conservator van *Onvoorstelbaar*, Tiemen Cocquyt, heeft meerdere lezingen en rondleidingen gegeven aan onze partners, mecenasen en vrienden. In samenwerking met Museum of Science Boston leverde hij eveneens een actieve bijdrage aan het corporate evenement *Celebrating 300 Years of Innovation and Beyond* dat in samenwerking met het Amerikaanse Antimicrobial Resistance Research Fund werd georganiseerd. Zo geven we betekenisvolle invulling aan het strategisch plan *Podium voor de toekomst*.

Life Science & Health Paviljoen

Het ambassadeursdiner

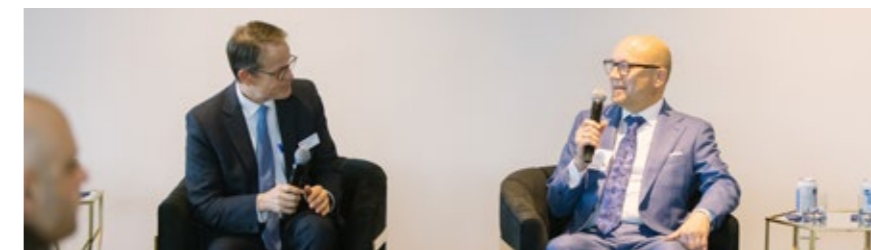
Tijdens het tweede ambassadeurs- en stakeholdersdiner hebben wij onze ambassadeurs bijgepraat over onze toekomstplannen en hebben wij er inhoudelijk en interactief met hen over gediscussieerd. Annemiek Verkamman, ambassadeur én directeur van HollandBio, benadrukte het belang van de trans-Atlantische samenwerking tussen HollandBio en MassBio (Massachusetts Bio). Vervolgens nam Hans Schikan, lid van topteam van de Topsector Health Holland, de aanwezigen mee in hoe belangrijk de trans-Atlantische samenwerking is voor zowel Rijksmuseum Boerhaave en Museum of Science Boston als voor de stakeholders en partners van Rijksmuseum Boerhaave in Nederland en daarbuiten. Het tweede onderwerp van die avond was de Human Capital agenda, Zonder talent geen groei. Ida Haisma, toenmalig directeur Leiden Bio Science Park, en Bas Reichert, voorzitter van de ondernemersvereniging LBSP en Life Science & Health ondernemer, brachten het belang en de rol van Rijksmuseum Boerhaave naar voren bij educatieve programma's en talentontwikkeling voor nu en in de nabije toekomst.

Wij zijn blij en trots dat de ambassadeurs achter de doelstellingen van Rijksmuseum Boerhaave staan en dat zij dat ook aan de buitenwereld kenbaar maken. Wij zien de ambassadeurs als onze ankers in de samenleving. Wij hebben onze ambassadeurs en stakeholders nodig voor de werving en het in contact komen met essentiële partners voor de financiering van het Life Science & Health Paviljoen.

16 mei
2023

Handelsmissie Boston, 16 mei 2023, deelnemersbijeenkomst in Rijksmuseum Boerhaave

In samenwerking met RVO, Topsector Life Science & Health, Health Holland, HollandBio, Rijksmuseum Boerhaave, het ministerie Economische Zaken en Klimaat en het ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport werd voor de deelnemers aan de Nederlandse Economische Handelsmissie aan Boston een informatieve bijeenkomst georganiseerd.

Tim Ritchie, directeur van het Museum of Science in Boston, en Amito Haarhuis, directeur van Rijksmuseum Boerhaave

4-9 juni
2023

Nederlandse economische Handelsmissie naar Boston, 4-9 juni 2023

Als onderdeel van het Nederlandse Life Science & Health ecosysteem heeft Rijksmuseum Boerhaave deelgenomen aan de Nederlandse Economische handelsmissie naar Boston waaraan ook de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Volksgezondheid, Welzijn en Sport deelnamen. De toenmalige ministers Micky Adriaansens en Ernst Kuipers maakten deel uit van de delegatie. Tijdens de missie heeft Rijksmuseum Boerhaave in Boston de banden met de samenwerkingspartner Museum of Science Boston verder aangehaald. Tijdens een inhoudelijke brainstormsessie is de verdere samenwerking nader ingevuld en is het programma voor een gemeenschappelijk corporate evenement in oktober 2023 concreet ingevuld. Daarnaast heeft Rijksmuseum Boerhaave de banden met de stakeholders en partners in Boston geïntensiveerd.

4 oktober
2023

Corporate evenement 'Celebrating 300 Years of Innovation and Beyond; How van Leeuwenhoek's Discovery of the Microworld Sparked a Medical Revolution - with a special focus on Antimicrobial Resistance', 4 oktober 2023 in Boston

In samenwerking met het Amerikaanse Antimicrobial Resistance Research Fund, Museum of Science Boston en het Nederlands Innovatienetwerk in Boston heeft Rijksmuseum Boerhaave een corporate lunchbijeenkomst georganiseerd. We zijn trots op de opkomst van onze partners uit Nederland en uit Boston en omstreken.

Bezoekers met een visuele beperking testen braille tekeningen en de audiofragmenten

Particuliere donateurs

We richten ons op het intensiveren van de verbintenis met onze vrienden. De Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave vormt al meer dan 25 jaar de basis voor particulieren die het museum langdurig en vrijgevig steunen. We maken belangrijke stappen om steeds meer mecenasen te verbinden aan Rijksmuseum Boerhaave. Het is inmiddels ook mogelijk om een Fonds op Naam op te richten. Voor particulieren met de Amerikaanse nationaliteit is het mogelijk om ons vanuit Nederland en daarbuiten te steunen en daarvoor ook belastingvoordeel te ontvangen. Dat kan via het Netherland America Fund (NAF) en specifiek voor het American Friends of Rijksmuseum Boerhaave Fund.

Fondsen

De fondsenwerving richt zich over het algemeen op het inhoudelijk programma van het museum. Ondersteuning bij educatieve projecten, bij grote en kleine museale presentaties alsook bij restauratieprojecten maken er deel van uit. In het afgelopen jaar benutte Rijksmuseum Boerhaave de bijdrage van het VSBfonds en Fonds 1818 voor de laatste fase van het project Meerstemmigheid, de educatieve samenwerking met de kinderen van JES Rijnland die deelnamen aan de WeekendKlas en de Zomerschool.

Ook bij de totstandkoming van tijdelijke tentoonstellingen en aspecten van de nevenprogrammering is fondsenwerving zeer belangrijk: Rijksmuseum Boerhaave is partner in een meerjarig internationaal onderzoeksproject naar Antoni van Leeuwenhoek en de beginjaren van de microscopie. Dit door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gefinancierde prestigieuze onderzoek *Visualizing the unknown* is in het najaar 2021 van start gegaan en kreeg ook een vervolg in 2023.

Voor deelprojecten van de tijdelijke tentoonstelling over Antoni van Leeuwenhoek - een introfilm, podcast en een pilot in de tentoonstelling voor mensen met een visuele beperking - kregen we financiële steun van het Cultuurfonds en het Mondriaan Fonds.

De Van der Mandele Stichting steunde de grote tiendelige reeks met podcasts over Grote Vragen. Deze reeks liep ook in 2023 nog door en is inmiddels afgerond.

VSBfonds.
iedereen doet mee

**Fonds
1818**

het
Cultuurfonds

2

Organisatie & Bestuur

Organisatie & Bestuur

ORGANISATIE

De missie

Vanuit onze passie voor wetenschap laten we iedereen ontdekken dat wetenschap van onschatbare waarde is voor het dagelijks leven.

Dat doen we door:

- persoonlijke verhalen van wetenschappers achter de belangrijkste ontdekkingen en uitvindingen te verbinden met onze unieke collectie;
- mensen te inspireren om een mening te vormen over brandende actuele en toekomstige wetenschappelijke kwesties;
- nieuwe generaties aanmoedigen hun talenten te ontwikkelen.

Onze visie

In een samenleving waarin wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen steeds sneller gaan, zien wij het als onze opdracht om mensen hierbij te betrekken en te laten zien waar deze ontwikkelingen vandaan komen. Zo ontstaat er meer begrip van wetenschap en de bijzondere prestaties van onderzoek en innovatie.

Governance Code Cultuur

Bij de uitvoering van de activiteiten past Rijksmuseum Boerhaave de principes toe uit de Governance Code Cultuur. In de statuten en in het 'reglement bestuur en toezicht' zijn de organisatie en onderlinge verhoudingen vastgelegd. Het museum heeft zich verbonden aan de Ethische Code voor Musea van de ICOM. Voor wat betreft de externe inkomsten van (bedrijfs)partners houdt het museum zich aan artikel 1.10 van de Ethische Code, waarin staat: "Ongeacht de bron van inkomsten houden musea controle over de inhoud en integriteit van programma's, tentoonstellingen en activiteiten."

Rijksmuseum Boerhaave is een algemeen nut beogende instelling (ANBI) en publiceert de daarvoor vereiste gegevens op de eigen website. De werknemers van het museum vallen onder de Museum CAO.

Personeel, Bestuur en Raad van Toezicht

BESTUUR & TOEZICHT

Bestuur

- Ir. R.H. (Amito) Haarhuis, MSc/MEd

Raad van Toezicht

- Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan (voorzitter en portefeuille aanspreekpunt voor de directie)
- Dr. W. (Willem) Bijleveld (lid en portefeuille het museale veld)
- Prof. Dr. R.J. (Rob) Hamer (lid en portefeuille financiën/audit)
- Prof. Dr. C.L. (Christine) Mummery (lid en portefeuille de academische wereld)
- Prof. Dr. Ir. I. (Ionica) Smeets (lid en portefeuille wetenschapscommunicatie).

De Stichting tot Beheer van het Museum Boerhaave, Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen en van de Geneeskunde, zetelt in Leiden. Rijksmuseum Boerhaave wordt bestuurd volgens een Raad-van-Toezicht-model. Het bestuurlijk proces is hierbij, met uitzondering van het toezicht, in handen van het bestuur.

De directeur van Rijksmuseum Boerhaave is voorzitter van het bestuur (statutair bestuurder) en daarmee de directeur-bestuurder. De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie, het financieel beheer en risicobeheer. Annelore Scholten, manager Publiek & Presentatie, is plaatsvervangend directeur bij afwezigheid van de directeur.

De directeur-bestuurder is tevens secretaris/penningmeester van de Caecilia Stichting, de vriendenstichting van Rijksmuseum Boerhaave.

De Raad van Toezicht oefent toezicht uit op de directie/het bestuur. Het toezicht is gericht op de plannen (missie, strategie, beleidsplan en begroting). Deze worden ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd. Ook terugkijkend beoordeelt de Raad van Toezicht het bestuur en de organisatie kritisch en keurt het jaarverslag goed. Daarnaast heeft de

Raad van Toezicht eveneens een stimulerende en adviserende functie jegens het bestuur. De samenstelling van de Raad van Toezicht is een waarborg voor bestuurlijke kennis en specifieke deskundigheid van de museale sector. Ieder lid heeft een specifieke portefeuille. Mw. drs. S. (Sophie) Merckelbach nam - in het kader van een traineeship - als toehoorder deel aan de vergaderingen van de Raad.

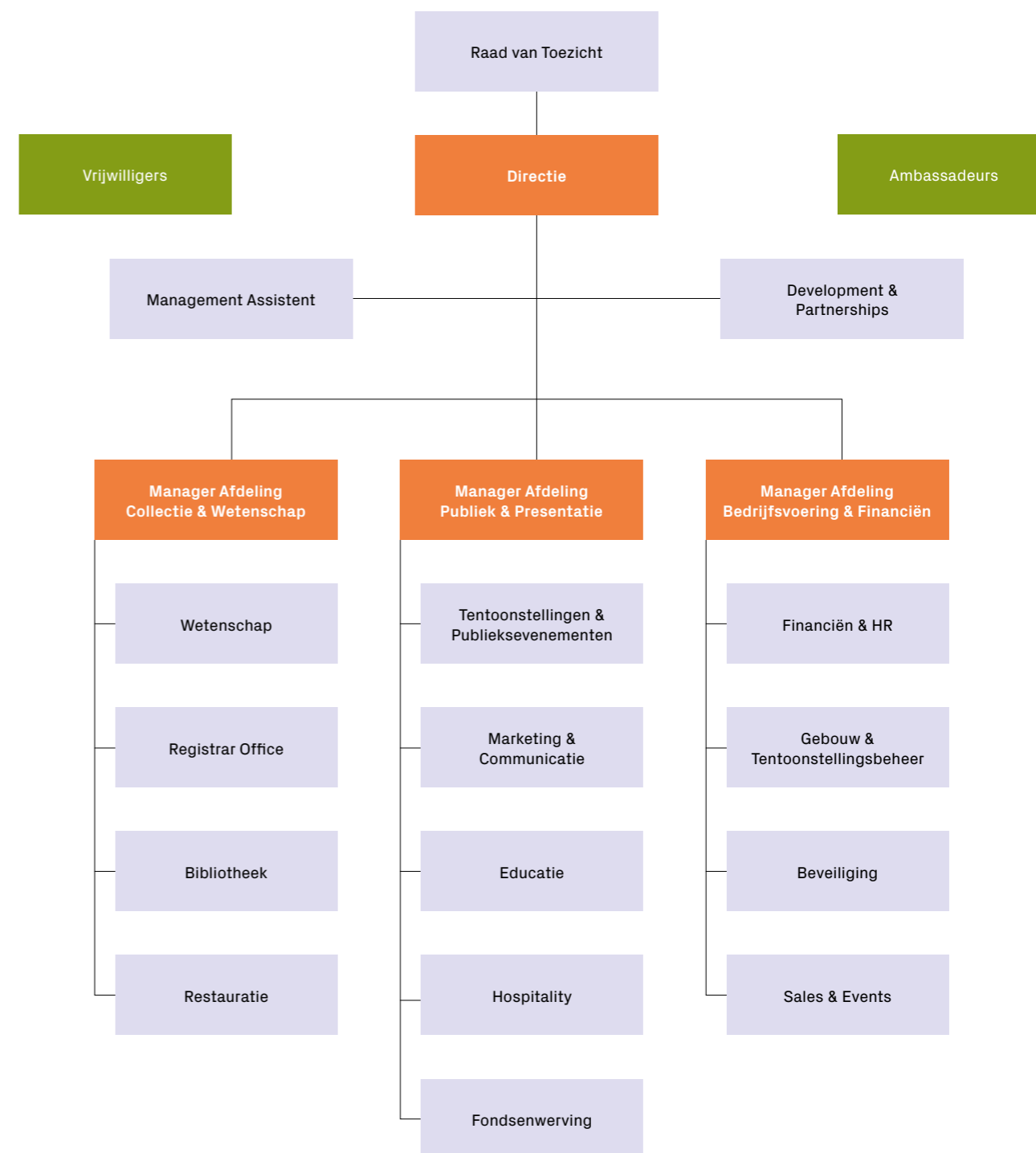
De Raad van Toezicht van Rijksmuseum Boerhaave kwam in 2023 vier keer formeel bijeen, en wel op 20 maart, 21 juni, 12 september en 23 december. Voorafgaand aan iedere vergadering kwam de auditcommissie bijeen en had een overleg met de accountant. De auditcommissie bestaat uit Raad van Toezicht-lid R. Hamer, directeur-bestuurder R.H. Haarhuis en manager Bedrijfsvoering & Financiën J. van de Beek. Tijdens de vergadering in december hield de Raad van Toezicht een zelfevaluatie. In december 2023 maakte W. Bijleveld (die namens de Raad van Toezicht contact houdt met de ondernemingsraad) kennis met de nieuwe ondernemingsraad. Na deze kennismaking werd in aanwezigheid van de directeur-bestuurder - conform artikel 24 van de WOR - gesproken over de plannen voor 2024.

Onderwerpen die tijdens de vergaderingen van de Raad van Toezicht aan de orde kwamen, waren - naast de jaarverantwoording, het bestuursverslag, de jaarrekening en de begroting - het medewerkersonderzoek, de verhuizing van de collectie van het depot in Alphen aan den Rijn naar het depot aan de Raamsteeg, de uitbreidingsplannen van het museum (incl. ambitiedocument, programma van eisen en volumestudie van de nieuwbouw) en het vooroverleg met de gemeente, het programmatisch concept van de Life Science & Health Paviljoen, de koopaanbieding van het Kijkhuis, en de development activiteiten.

Daarnaast had de Raad van Toezicht frequent informeel contact met de directeur-bestuurder en de ondernemingsraad.

De Raad evalueert zichzelf jaarlijks en is, net als de directeur-bestuurder, alert op belangenverstremgeling. Leden van de Raad van Toezicht ontvangen voor de uitoefening van hun functie geen beloning. Kosten die door hen worden gemaakt voor de uitoefening van hun functie worden op declaratiebasis vergoed.

Organogram

Een terugblik op 2023

Anniek Mueller

Coördinator publieksevenementen

In mijn werk heb ik een luxeprobleem; alles is wetenschap en dus geschikt als haakje voor onze publieksevenementen. Zodoende haal ik inspiratie uit alles wat ik om me heen zie en meemaak. Mijn hoofd en inbox zijn een grote vergaarbak van 'leuke dingen'. En voor alles is er een plekje; een creatieve maar inhoudelijke knutselworkshop voor gezinnen, een bijzondere en interactieve ervaring voor studenten, of een diepe inhoudelijke duik in de vorm van een gespecialiseerde lezing.

Meestal volg ik met onze publieksevenementen de thema's van de tijdelijke tentoonstellingen. Ook al zo afwisselend dus; kunstmatige intelligentie, microscopie, zwarte gaten, de positie van vrouw als arts en patiënt. Met als grote pluspunt dat de publieksevenementen kansen bieden om breder uit te weiden binnen deze thema's dan in de tentoonstellingen mogelijk is.

Een inspirerende recente ontwikkeling vind ik onze Boerhaave Borrelt publieksevenementen. We hebben deze publieksevenementen een eigen stijl gegeven met een eigen naam (Boerhaave Borrelt), een logo en een nieuwsbrief. Binnen deze lijn ontwikkelen en verzamelen we evenementen speciaal voor een wat jongere doelgroep van 20 tot 35 jaar oud. Dit zijn evenementen met een uniek karakter; een meer interactieve en prikkelende insteek. Denk aan een avond met wetenschappelijk geïnspireerde muziek, een pubquiz of een murder mystery. En natuurlijk altijd een bar voor een drankje! Bij de Nacht van Ontdekkingen organiseerden we *'Oog in oog met wetenschap; please touch!'*, waarbij verschillende wetenschappers hun onderzoek kwamen uitleggen met als grote voorwaarde dat de bezoekers zelf iets moesten kunnen proberen.

Ook blijft de ontwikkeling van de vakantieworkshops voor gezinnen één van de hoogtepunten van mijn werk. Ik blijf het een bijzondere uitdaging vinden om de thematiek van een tijdelijke tentoonstelling op een verrassende en inhoudelijke manier over te brengen aan een gezin. De workshops moeten

Anniek Mueller, coördinator publieksevenementen

“Ook blijft de ontwikkeling van de vakantieworkshops voor gezinnen één van de hoogtepunten van mijn werk. Ik blijf het een bijzondere uitdaging vinden om de thematiek van een tijdelijke tentoonstelling op een verrassende en inhoudelijke manier over te brengen naar een gezin.”

simpelweg leuk zijn, maar de bezoekers ook inspireren en meer kennis bezorgen. Ik ontwikkel graag activiteiten waar het hele gezin samen mee aan de slag kan, al spelend leren, en die ook handvatten bieden om er thuis mee verder te kunnen. Dit jaar heb ik voor het eerst de workshops de vorm van een mini-festival gegeven: er zijn 4 à 5 verschillende activiteiten en de bezoekers kunnen zo lang blijven als ze willen. Je ziet dat de interesses per kind en gezin sterk uiteenlopen, dus een divers aanbod is belangrijk, én inspirerend! Dit format motiveert ook het herhaalbezoek, omdat er altijd nog meer te doen is.

Ik werk hier nu 12 jaar, ik heb veel geleerd en ik denk nog iedere dag 'deze baan is ideaal voor mij'. In de ontwikkeling van evenementen kan ik naar hartelust spelen met de onderwerpen en zoeken naar de juiste vorm om de doelgroep te bereiken. Ik weet ondertussen goed dat een juiste balans tussen creativiteit en inhoud *het* succes bepaalt. Dat ik daarnaast ook een uitstekende regelaar ben, komt goed van pas. Ik hoop nog veel speciale activiteiten te mogen ontwikkelen voor al onze bezoekers.

Een terugblik op 2023

Nick van Velzen

Hoofd beveiliging

Als hoofd beveiliging geef ik leiding aan een team van acht beveiligers en word ik ondersteund door één plaatsvervangend hoofd beveiliging. Met elkaar zijn we verantwoordelijk voor de veiligheid van de collectie, de medewerkers en het publiek in het museum. Mijn werk bestaat uit het aansturen en motiveren van de medewerkers. Vooral op de minder drukke dagen hebben zij meer behoefte aan een gesprek of aan aanvullende werkzaamheden. Wanneer het druk is los ik de beveiligers af voor een kopje koffie of gewoon om kort even te kunnen zitten. Ik ben daarnaast verantwoordelijk voor de bedrijfshulpverlening. Ik zorg voor voldoende training en hulpmiddelen en het actueel houden van de bijhorende plannen. Als ik in het weekend aanwezig ben, is het vaak als duty manager. Dit is een controlerende rol: ik check of alles klaarstaat en alle installaties werken zodat we open kunnen, iedereen aanwezig is en iedereen weet wat er deze dag verwacht wordt.

Ik ben inmiddels 12,5 jaar in dienst bij Rijksmuseum Boerhaave. Ik ben gestart als medewerker beveiliging, in 2019 doorgegroeid naar plaatsvervangend hoofd beveiliging en sinds mei 2023 aangesteld als hoofd beveiliging. Ik heb in deze tijd veel verandering in het museum en het publiek gezien; de grootste verandering hangt samen met de stijging in de bezoekersaantallen. Met deze groei neemt de diversiteit binnen het museum toe en naast het beveiligen hebben wij als afdeling ook een rol in het gastheer/gastvrouwschap: we helpen met de bediening van de mindervalide liften voor mensen die slecht ter been zijn en voor de ouder/verzorger met een kinderwagen. We beantwoorden vragen over de collectie en helpen waar nodig met speurtochten wanneer de bezoeker er niet meer uitkomt. Dit alles terwijl we toezien op de huisregels en veiligheid. Het bijdragen aan een positieve museumervaring voor onze bezoekers, of het nu gaat om een schoolklas, een gezin of een ouder echtpaar, is voor het team beveiliging echt de grootste uitdaging.

Nick van Velzen, hoofd beveiliging

“Met deze groei neemt de diversiteit binnen het museum toe en naast het beveiligen hebben wij als afdeling ook een rol in het gastheer/gastvrouwschap: we helpen met de bediening van de mindervalide liften voor mensen die slecht ter been zijn en voor de ouder/verzorger met een kinderwagen.”

Mijn eerste jaar als hoofd beveiliging 2023 was niet makkelijk: er heerste onrust, het verzuim was hoog en de motivatie laag. Enkele collega's vertrokken en het viel niet mee om de vacatures ingevuld te krijgen. Met veel inhuur en nog meer flexibiliteit hebben we het museum opgehouden en gelukkig vonden we eind 2023 vijf nieuwe collega's. Nu is het team beveiliging weer op volle sterkte.

Een terugblik op 2023

Dalila Wallé

Bibliothecaris

Eind 2024 ga ik, na vierendertig jaar als bibliotheekmedewerker te hebben gewerkt, met pensioen. Toen ik in 1990 begon, lag er een flinke klus te wachten. Samen met mijn collega bibliothecaris moesten we de bibliotheekcatalogus, destijds nog een catalogus op kaarten, in een landelijke catalogiseersysteem invoeren. Voor mij bleek deze grote actie dé manier om de collectie te leren kennen en kennis te maken met de geschiedenis van het museum en uiteraard met de hele bibliotheekcollectie!

De bibliotheek was onderdeel van het museum dat zelf net van de Steenstraat naar de Lange St. Agnietenstraat was verhuisd (in 2016 zou de bibliotheek definitief verhuizen naar de Raamsteeg). Het was een nieuw, fris en vooral een mooi museum met bijzondere historische zalen als de Boerhaave zalen. Bezoekers waren er op dat moment nog niet want het museum werd pas in 1991 opengesteld voor museumbezoekers. Gebruikers van de bibliotheek waren er daarentegen al wel.

Ik heb genoten van de regelmatige omgang met de bezoekers van de bibliotheek en sommigen waren legendarisch en markant. Een enkeling had nog zitting gehad in de adviescommissies die de restauratie van het Caecilia-complex - de plek van het nieuwe onderkomen van het museum - mogelijk hebben gemaakt. Hun verhalen waren bijzonder en het was elke keer een feest om ze weer te verwelkomen.

In die tijd konden de bezoekers papieren documenten aanvragen: boeken, separaten, brieven, archieven, tekeningen/prenten, plaatjes en portretten (aparte plaatjes collectie) én “de enveloppen” van de Kroon collectie! Dr. Kroon was één van de samenstellers van de medische collectie van het museum. In enveloppen verzamelde hij biografische data van Nederlanders die in het medische veld werkzaam waren vanaf ca. 1750. In het museum is zijn werk voortgezet tot 1960. Een vaste bezoeker kwam vaak als volgt binnen: een lijstje namen werd quasi onopvallend op de balie gelegd en bijna fluisterend zei hij dan: ‘de enveloppen. Dit is mijn laatste strohalm,

Dalila Wallé, bibliothecaris

“Ik heb genoten van de regelmatige omgang met de bezoekers van de bibliotheek en sommige waren legendarisch en markant.”

mijn geheime bron’. Negen van tien keer vertrok hij tevreden. Er waren soms ook moeilijke items. Ik noem de archieven en met name het archief van Ehrenfest dat ik vaak moest doorzoeken in de hoop een speciale brief te vinden. Er werden later nog meer stukken van Ehrenfest aan het museum gedoneerd en met hulp van derden werden uiteindelijk alle archiefstukken van de familie Ehrenfest ontsloten en voorzien van een plaatsingslijst waarna het geheel gedigitaliseerd kon worden.

Ook van deze ‘monnikenklus’ leerde ik veel; na het digitaliseren moesten alle scans namelijk gecontroleerd worden. Minutieus werk waardoor ik mijn weg geleidelijk aan makkelijk kon vinden in dit omvangrijke archief. Het archief wordt overigens nog steeds geraadpleegd. Jaarlijks is er een onderzoeker die een bepaald aspect van de Ehrenfest-familie aan het uitzoeken is en daarvoor de weg naar de bibliotheek maakt. Ik kan deze onderzoeker nu veel beter te woord staan. Na het Ehrenfest archief volgden nog vijf andere archieven. Heel recent was ik betrokken bij de afronding van het archief van de “Instrumentenfabriek dr. C.E. Bleeker”. Het blijft een bijzondere ervaring om eerst alleen een naam te weten en door de berg papieren door te nemen uiteindelijk de persoon tevoorschijn zien komen. Van dit alles neem ik dit najaar afscheid.

3

Publiek & Presentatie

Publiek & Presentatie

Rijksmuseum Boerhaave richt zich op nieuwsgierige mensen, leeftijd is hierbij van ondergeschikt belang. Met tentoonstellingen, educatieve programma's en tal van publieksprogramma's streven we ernaar om ons motto 'Ontdek de wereld van wetenschap' voor alle leeftijden te vertalen naar een aantrekkelijk aanbod.

PUBLIEK

Bezoekers

Gelukkig is het aantal bezoekers weer verder gestegen van 85.811 in 2022 naar 102.789 in 2023. Ook het bezoek van schoolklassen was talrijk, daarover meer bij educatie. De evenementen werden goed bezocht, slechts een klein deel volgde via de livestream lezingen en boekpresentaties. Tijdens corona hebben we er veelvuldig mee gewerkt - toen was het echt voor velen een uitkomst - nu maken we er incidenteel gebruik van.

Waardering en Kidsproof

De waardering van bezoekers was hoog in 2023. In het continu bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda scoorde het museum een 8,4; hierbij moeten we wel aangeven dat de respons lager lag dan in voorgaande jaren, dit als gevolg van minder online kaartverkoop. De reviews die bezoekers via Google achterlaten, zijn bijzonder positief en ook hier scoort het museum hoog: maar liefst 4,5 ster (van maximaal 5 sterren). Tenslotte werd het museum in 2023 opnieuw Kidsproof; de jonge museuminspecteurs waardeerden het museum met een 8,98! (Een 9 dus)

8,98

Beoordeling van de kinderen die het museum bezochten.

NIEUW PUBLIEK

Onderzoek

Er is in 2023 uitgebreid onderzoek gedaan naar de doelgroepen en de daaraan verbonden persona's van het museum. We hebben specifiek gekeken naar de bruikbaarheid van de huidige methode om de doelgroepen/persona's te definiëren en er is gericht onderzoek gedaan naar de doelgroep 20-30 jarigen. We zijn ingegaan op de vragen hoe we deze doelgroep nu bereiken en beter kunnen bereiken, welke middelen we inzetten en hoe dit ontvangen/gewaardeerd wordt door deze doelgroep, wat hen aanspreekt en wat voor hen een reden is om het museum en de activiteiten al dan niet te bezoeken. De uitkomsten van dit onderzoek hebben we benut voor een nieuwe huisstijl (Boerhaave Borrelt) die we inzetten voor de communicatie met deze doelgroep en de activiteiten die we voor hen organiseren. De vormgever van deze mooie, kleurrijke huisstijl was Nick Liefhebber.

Lesprogramma bij 'Het boek waar alles in staat'

EEN INCLUSIEF MUSEUM

Rijksmuseum Boerhaave onderschrijft de Code Diversiteit en Inclusie en wil aantrekkelijk en herkenbaar zijn voor een breed en divers publiek. Om inclusie en diversiteit op alle gebieden (publiek, personeel, programma en partners) in te bedden, werkt het museum sinds 2021 met een organisatiebrede werkgroep Diversiteit & Inclusie. De werkgroep werkte toen als een 'denktank': de groep inventariseerde de dagelijkse praktijk, steeds vanuit de vraagstelling of wat we doen inclusief is en of er alternatieven zijn die de inclusieve gedachte beter waarborgen. Het worden, én blijven, van een inclusief museum kost veel tijd en aanpassingsvermogen van een organisatie.

Sinds 2020 nemen de medewerkers van de werkgroep deel aan het landelijke meerjarige project 'Samen Inclusief' van de branchevereniging Vereniging voor Science Centers en Wetenschapsmusea (VSC). Acht musea wisselden ervaringen uit op het gebied van inclusie, de deelnemers volgden trainingen en verkenden nieuwe mogelijkheden om een inclusiever museum te worden. In maart 2023 werd dit project afgerond.

Onderstaand een overzicht van onze inspanningen tot dusver.

- **Kinderen uit kansarme omgevingen**
Sinds 2019 werkt het museum met JES Rijnland samen om kinderen uit kansarmere omgevingen, veelal ook met een niet-westerse achtergrond, in een tijdsbestek van twee jaar hun zelfvertrouwen te vergroten, hun talenten te ontdekken en hun toekomstperspectief te verbreden. In 2023 werkten we samen met het programmaonderdeel De WeekendKlas; deze kinderen zijn twee jaar lang 30 zondagen per jaar te gast in onze onderwijslokalen. Halverwege 2023 bereikte ons het verzoek of de kinderen van het tweede jaar naar de maandagmiddag mochten uitwijken. De maandagmiddag ontlast het toch al overvolle weekend. De zondag blijft overigens wel het domein van de eerste jaargang van de WeekendKlas (kinderen groep 7 en 8).
- **Gratis openstelling**
Jaarlijks is het museum op vaste momenten gratis te bezoeken en zo zorgen we ervoor dat het museumbezoek voor iedereen mogelijk is.

De Open Monumentendagen zijn er een goed voorbeeld van.

Ook gaan we actief participeren in diverse landelijke of internationale dagen/weken/maanden waarmee diversiteit onder de aandacht wordt gebracht of gevierd zoals Pride, Coming Out Day, Black Achievement Month en Ketji Koti.

- **Bezoekers met dementie**

Na de intro van 'Verheugenis', de rondleiding voor mensen met (beginnende) dementie, kunnen we verheugd vaststellen dat deze aan een sterke behoefte voldoet. In kleine groepen brengen we de museumobjecten tot leven door samen herinneringen op te halen en verhalen te delen. We ontwikkelden deze rondleiding in samenspraak met de Leidse Topaz zorginstelling.

- **Rolstoelvriendelijk**

De medewerkers van tentoonstellingen zijn zeer doordrongen van het belang om alle presentaties zichtbaar te maken voor de rolstoelgebruiker. De hoogte van teksten, de diepte van vitrines en het voorkomen van drempels zijn inmiddels ingeburgerde gegevens. Aan de vaste presentatie valt echter nog het nodige te verbeteren en we hebben ons voorgenomen om deze stapsgewijs te verbeteren. In de plannen streven we naar verbeteringen die ook voor andere doelgroepen dan de rolstoelgebruiker het museumbezoek tot een waardevol bezoek maken.

Uitgelicht:

- **Museumbezoek met een visuele beperking**

Voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* over het leven van Antoni van Leeuwenhoek ontwikkelden we een pilot voor mensen met een visuele beperking. In samenspraak met een klankbordgroep en specialisten van Stichting KUBES werkten we aan de realisering. Diverse voelobjecten, een speciale audioguide (NaviLens app) en prints van tekeningen in braille bezorgden deze specifieke bezoekers een waardevolle ervaring. Stichting KUBES plaatste er een zeer lovende en stimulerende video op hun site over. Met deze succesvolle verkenningen met de klankbordgroep over de grondslag van een waardevol museumbezoek voor mensen met een visuele beperking gaan we in 2024 verder om, opnieuw als pilot, een deel van de vaste museumroute toegankelijk te maken voor mensen met een visuele beperking.

Nieuwe publieksontwikkelingen

Sprekend Erfgoed

Rijksmuseum Boerhaave doet mee aan het project Sprekend Erfgoed, georganiseerd door Erfgoedhuis Zuid-Holland. Tijdens dit project worden er bij twintig musea in Zuid-Holland drie tot vier taallessen voor NT1 (laaggeletterden met Nederlands als eerste taal) of NT2 (Nederlands als tweede taal, nieuwe Nederlanders) cursussen gegeven in het lokale museum. Voor de cursisten wordt zo de drempel verlaagd om het museum om de hoek binnen te gaan en de verhalen daar te ontdekken. Daarnaast is het ook vooral heel erg leuk om het klaslokaal uit te gaan en in een inspirerende omgeving lessen te volgen. In november 2023 vond de eerste van vier lessen plaats in ons museum. De NT2-cursisten leerden meer over onze collectie aan de hand van thema's als: Wat is een museum?, Ziekte & Gezondheid, Hygiëne en Zintuigen. In het voorjaar van 2024 vindt een tweede lessenreeks plaats.

Hidden Disabilities Sunflower

Rijksmuseum Boerhaave wil iedereen een prettig museumbezoek bieden. Daarom zijn we blij inmiddels aangesloten te zijn bij 'The Hidden Disabilities Sunflower', de belangenvereniging voor iedereen met een onzichtbare beperking. Het dragen van een Hidden Disabilities Sunflower keycord in ons museum wijst discreet op de mogelijkheid van extra hulp of bijstand voor bezoekers met onzichtbare beperkingen. Door het handige hulpmiddel dat The Hidden Disabilities Sunflower biedt, kunnen we ieders ervaring zo goed mogelijk maken.

CultuurUur

Dit betreft een nieuw initiatief van de organisatie CultuurCoach Leiden. CultuurUur is een programma voor senioren waarbij de medewerkers van de culturele instellingen uit het centrum van de stad zich verplaatsen naar de huizen in de buitenwijken. Rijksmuseum Boerhaave gaat meedoen en bereidt momenteel twee ontmoetingen voor die in het voorjaar van 2024 plaatsvinden. De gedachte is dat de ouderen na de ontmoeting ook een bezoek aan het museum brengen.

PRESENTATIE

TENTOONSTELLINGEN

Rijksmuseum Boerhaave maakt tentoonstellingen die er toe doen; ze sluiten aan bij de actualiteit en het maatschappelijk debat, waardoor het museum relevant is en daarmee aantrekkelijk voor onze (potentiële) bezoekers. De tentoonstellingen vullen de vaste presentatie aan die, op de verdieping, in vijf thematische zalen de hoogtepunten uit vijf eeuwen wetenschapsgeschiedenis in Nederland tentoonstelt.

Tijdelijke tentoonstellingen

We kennen twee typen tentoonstellingen:

1. De tijdelijke tentoonstelling met als primaire doelgroep de volwassen bezoeker, maar ook geschikt voor families met kinderen vanaf 8 jaar;
2. De familietentoonstelling met als primaire doelgroepen families en het onderwijs, maar ook interessant voor de volwassen bezoeker.

In 2023 hadden we twee tijdelijke tentoonstellingen, een familietentoonstelling en een pop-up presentatie. Met de pop-up tentoonstellingen sluiten we altijd aan bij de wetenschappelijke actualiteit, verder op meer over deze presentatie.

BrAIpower (9 september 2022 - 5 maart 2023)

In de tentoonstelling *BrAIpower* werkten we samen met gastcurator Bas Haring om de reikwijdte en toepassingen van kunstmatige intelligentie (Artificial Intelligence, AI) in ons dagelijks leven te tonen. Persoonlijke verhalen laten zien hoe AI overal aanwezig is en welke impact dit heeft op ons leven. Het gebruik van AI voor de verwerking van een posttraumatische stressstoornis (PTSS) of voor het stellen van een kankerdiagnose is onomstreden en zonder meer positief. Maar dat geldt zeker niet voor alle toepassingen. AI kent wel degelijk schaduwkanten. Discriminerende data is er een goed voorbeeld van. De tentoonstelling begint met het historische verhaal van Alan Turing, de grondlegger van de kunstmatige intelligentie. Speciaal voor deze tentoonstelling heeft Rijksmuseum Boerhaave originele brieven van hem in bruikleen gekregen van King's College in Cambridge.

Het Philips Museum in Eindhoven heeft diverse medische onderdelen van de tentoonstelling overgenomen. De opening van deze 'bewerking' staat gepland op 15 mei 2024.

Onvoorstelbaar. Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte (18 april 2023 - 7 januari 2024)

Op 17 april 2023 openden Gunay Uslu, staatssecretaris Cultuur en Media, en André Kuipers, ruimtevaarder bij de ESA, de tentoonstelling. De tentoonstelling was voor het museum de kick-off van het landelijke *Antoni van Leeuwenhoek Jaar*.

Met een bijzonder kleine microscoop legde Antoni van Leeuwenhoek 350 jaar geleden een compleet nieuwe wereld bloot, één die nog nooit iemand had gezien. De bezoeker staat oog in oog met de mooie en unieke collectie waar Van Leeuwenhoek en zijn tijdgenoten mee werkten en waarmee de microwereld letterlijk zichtbaar werd. Naast originele microscopen van Van Leeuwenhoek zijn er ook oorspronkelijke tekeningen en handgeschreven brieven van het microleven door Antoni van Leeuwenhoek te zien. Bijzondere bruiklenen zoals drie originele boeken, waarin alle brieven en tekeningen van Antoni van Leeuwenhoek zijn samengebonden, uit de collectie van de Royal Society uit Londen maken eveneens deel uit van de tentoonstelling. Ook ontwikkelingen binnen de microscopie en de technieken die gebruikt worden komen aan bod en in lijn met onze missie is er aandacht voor de actualiteit. Microbiologie is van onschatbare waarde in het helpen oplossen van grote vragen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid en geneeskunde. De grootste problemen kunnen we beter oplossen door kennis van het kleinste.

In de tentoonstelling is ook aandacht voor *Visualizing the Unknown*, een groot internationaal onderzoek naar beelden uit de beginjaren van de microscopie. Dit zes jaar durende onderzoek richt zich vooral op de vraag hoe zeventiende-eeuwse microscopisten hun baanbrekende ontdekkingen visueel vastlegden en deelden. Ook krijgt de prachtige micro-fotografie, die Wim van Egmond voor dit project heeft gemaakt, een plek in de tentoonstelling.

De tentoonstelling werd begeleid door een uitgebreid activiteitenprogramma - daarover later meer - en een aantal mooie producten. Zo is er in eigen beheer een stripboek ontwikkeld met teksten van conservator Ad Maas en illustraties van Fred de Heij, verscheen er een glossy, *Antoni*, in

samenwerking met WBooks, is er een tweedelige podcast gemaakt, en is er een downloadbaar onderwijsprogramma ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs.

Spelen met wiskunde

In deze familietentoonstelling spelen we in op de jongerencultuur: we nemen helden als uitgangspunt om begrippen als snelheid, tijdmeting, kansberekening, mechanica en navigatie op een aantrekkelijke manier te presenteren. Max Verstappen en ook de tot de verbeelding sprekende strandbeesten van Theo Jansen illustreren de fenomenen steeds in combinatie met objecten uit de eigen collectie.

Deze tentoonstelling is aantrekkelijk voor de dagbezoeker in familieverband maar is ook uitermate geschikt en onverminderd populair bij het onderwijs. Het gelijknamige onderwijsprogramma is gebaseerd op onderzoekend leren. Leerlingen passen zelf wiskunde toe door opdrachten te maken en te spelen met perspectief, te luisteren naar de trillingen in muziek en zelf een (mini)brug van Leonardo DaVinci te bouwen.

Pop-up: De kracht van plasma! (4 juli 2023 - 8 februari 2024)

Voor de pop-up presentatie werkte Rijksmuseum Boerhaave samen met Sanquin. Sanquin zocht de samenwerking om een minder bekend aspect van de bloedbank - het doneren van plasma - onder de aandacht van een breed publiek te brengen. De toepassing van plasma voor de behandeling van aandoeningen is belangrijk en de vraag naar plasma stijgt nog ieder jaar.

In de pop-up tentoonstelling *De kracht van Plasma!* maken bezoekers kennis met het 'vloeibare goud' en het belang van plasma voor de geneeskunde. De presentatie bestaat uit een mix van interactieve elementen, zoals video's met persoonlijke verhalen en video's die antwoord geven op vragen als: Wat is plasma? Wat is het verschil tussen bloed en plasma? En: wat is het belang van plasma? Daarnaast is er een esthetische laboratoriuminstallatie te zien. Met de strategische plek van de pop-up presentatie op de begane grond grenzend aan de entree is de presentatie een niet te missen eyecatcher.

De kracht van Plasma!

De pop-up presentatie sluit ook aan bij het landelijke *Antoni van Leeuwenhoek Jaar* en de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* over het leven en werk van Antoni van Leeuwenhoek en de onschatbare waarde van microbiologie voor het helpen oplossen van grote vragen op het gebied van gezondheid en geneeskunde.

In de maanden mei t/m juli 2024 zal *De kracht van plasma!* te zien zijn in de ontvangstruimte van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

PUBLIEKSEVENEMENTEN

De activiteiten en evenementen van het museum sluiten aan bij het onderwerp van de tentoonstellingen, bij de actualiteit en bij thema's met een landelijke insteek, zoals de Museumweek, de Open Monumentendagen en het Weekend van de Wetenschap. De programmering verhoudt zich tot het doelgroepenbeleid van het museum; zo organiseren we lezingen voor de volwassen bezoeker volgens de succesvolle Salon Boerhaave formule en de jaarlijkse Stokvislezing over medische zaken, terwijl de reeks Jeugd Colleges uitermate goed aansluiten bij thema's die de jeugd bezighouden.

Programmering voor de jeugd

Jeugd Colleges

In de colleges voor kinderen tussen 8 en 12 jaar oud (ouders mogen er niet bij zijn!) gaan echte wetenschappers en onderzoekers voor. Zij vertellen over hun onderzoek. De onderwerpen passen altijd bij het museum. De colleges zijn van hoog niveau en juist daarom bieden we ze aan. Zo vormen ze een belangrijke tegenhanger van bijvoorbeeld de meer interactieve familie-vakantiewerkshops. Op deze manier bieden we kinderen verschillende soorten educatief aanbod aan binnen de publieksevenementen.

Uitgelicht: Lambèr Royackers (Eindhoven University of Technology) haakte met zijn lezing - *Hoe gaan we van een robot-oppas naar het aanpakken van ons klimaatprobleem?* - aan bij een thema in onze vaste opstelling Grote Vragen. Microfotograaf Wim van Egmond sprak in april over hoe je een microbe portretteert. Hij baseerde zich onder meer op zijn betrokkenheid bij een onderzoeksproject naar de oudste tekeningen van Antoni van Leeuwenhoek. Geertje Dekkers, biografe van Antoni van Leeuwenhoek, ging in december verder op dit onderwerp en concentreerde zich op de vraag hoe het is om als eerste een mysterieuze wereld te zien.

Bas Korsten (Wunderman Thompson) haakte met zijn lezing begin oktober aan bij de tentoongestelde mammoet-gehaktbal en stelde de vraag of we binnenkort overal een broodje mammoet-gehaktbal kunnen bestellen. Zwarte gaten spreken tot de verbeelding en zeker met de eerste afbeelding van een zwart gat in 2019 delen we de kennis graag met onze bezoekers. In november verzorgde Auke-Pieter Colijn (Universiteit van Amsterdam) een lezing onder de titel '*Zit de ruimte vol met herrie en donkere materie?*' Hiermee lopen we al vooruit op de tentoonstelling over zwarte gaten die vanaf maart 2024 in het museum te zien zal zijn.

Vakantiewerkshops

Tijdens de schoolvakanties kunnen gezinnen bij ons aan de slag met spraakmakende workshops om de thematiek van de tijdelijke tentoonstelling verder te verkennen. We zorgen dat er altijd een aanbod is voor kinderen vanaf vier jaar, aangevuld met een meer complexe workshops voor kinderen vanaf 6 en 8 jaar.

BrAIpower

In de kerstvakantie (2022) en voorjaarsvakantie (2023) stonden de schoolvakanties nog in het teken van *BrAIpower*, de tentoonstelling over kunstmatige intelligentie (AI). Kinderen vanaf 8 jaar oud kunnen de basisprincipes van een lerend systeem leren kennen door middel van een analoge computer. Je speelt een spelletje tegen de computer, de zetten van de computer zijn vertaald naar verschillende kleurenkralen die in 24 doosjes zitten. De verliezende zetten worden uit het systeem verwijderd waardoor het uiteindelijk niet meer mogelijk is om te winnen van de computer. Jongere kinderen vanaf 4 jaar oud konden een speciale 'geheimtaal ketting' maken. Verstoppt in alle kleurtjes zit hun naam of een andere boodschap. Alleen als je binaire code kan lezen, kun je de boodschap in de ketting ontcijferen.

Micro-festival bij Onvoorstelbaar

Nieuw was ons Micro-festival: een zaal vol met programmering voor uiteenlopende leeftijden. Vanaf de meivakantie sloot het festival naadloos aan bij de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar*. Bij dit Micro-festival konden gezinnen bij verschillende workshops aansluiten: een film met videowerk van fotograaf Wim van Egmond, een fotoquiz met foto's van Nikon Small World, ze konden zelf een fotoquiz maken of een heel scala van materialen bekijken door een digitale microscoop of door een replica van de microscoop van Van Leeuwenhoek. Voor de jonge kinderen vanaf 4 jaar oud was er een zeer succesvolle knutselworkshop waarbij ze zelf in een petrischaal een microbiologisch groeisel maakten om deze mee naar huis te nemen.

Week van de Biologie

Tijdens de Week van de Biologie (22-29 mei) leerden kinderen met een speciaal spel meer over hoe vorm en uiterlijk van verschillende cellen invloed hebben op hun werking en functionaliteit. Met de 'Botten Buddy' workshop bouwden ze een eigen levensgroot skelet om mee naar huis te nemen.

Programmering voor volwassenen

Lezingenreeksen

De inhoudelijke lezingenreeksen vormen een belangrijke kern in ons aanbod van publieksevenementen. We nodigen vooraanstaande wetenschappers en experts uit om een bepaald thema vanuit verschillende invalshoeken te belichten. Vaak haken we aan bij de actualiteit om onze bezoekers kennis te laten maken met de laatste ontwikkelingen in de wetenschap. Een deel van de lezingen werd via de livestream aangeboden.

de Salonreeks

In aansluiting bij de tentoonstelling over AI (*BrAIInpower*) sprak Frans van Lunteren (Universiteit Leiden) over de wereld als informatiemachine. Lidwien van de Wijngaert (Radboud Universiteit) haakte met haar lezing 'sociale media, polarisatie en het Zwarte Piet-debat' aan bij de discriminerende werking die AI ook kan hebben. Kunstmatige intelligentie is de laatste tijd zo krachtig geworden dat ze zeer indrukwekkend, bijna menselijk gedrag kan vertonen. Velen vragen zich af of deze machines in de toekomst ook bewustzijn kunnen ontwikkelen. Deze vragen kwamen uitgebreid aan bod in de lezing van Bert Kappen (Radboud Universiteit) 'Volgt bewustzijn uit de wetten van de quantummechanica?'.
In aansluiting bij de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* sprak Joost Willemse (Universiteit Leiden) over de onvoorstelbare microscopische ontwikkelingen van de laatste eeuw en het hedendaagse onderzoek en ging conservator Tiemen Cocquyt in op het onderzoek 'Visualizing the Unknown' naar 17de-eeuwse microscopische waarneming en de getoetste visualisatie met historische instrumenten.

Antoni van Leeuwenhoek inspireerde ook Studium Generale tot een viertal lezingen. Mark de Boer (LUMC) sprak over de problematiek van antibioticaresistentie, Adam Sidi Mabrouk (Universiteit Leiden) ging in op het gevaar van bacteriën en hoe ze zich aanpassen aan hun omgeving. Historisch van insteek waren de lezingen van Dirk van Delft (Universiteit Leiden) over Antoni van Leeuwenhoek en de familie Huygens en Eric Jorink (Universiteit Leiden) over de relatie van Antoni van Leeuwenhoek met de Royal Society.

Life Science & Health Week (22 t/m 29 juni 2023)

Voor de Life Sciences and Health week organiseerden we samen met het Lorentz Center de lezing "Do Smart Devices Make Us Less Smart?". Met onze micro demo konden bezoekers ter aanvulling ook nog allerlei mooie samples bekijken met een 200x vergrotende digitale microscoop en ook een van onze Van Leeuwenhoek replica's.

Uitgelicht: We zijn dit jaar een samenwerking aangegaan met de afdeling Movement Sciences van VU Amsterdam. De gezamenlijke programmering kwam tot uiting in de Museumnacht en het Weekend van de Wetenschap.

Museumnacht Leiden

Tijdens de Leidse Museumnacht op 3 juni gaven we bezoekers weer een verrassende, diverse blik op de wetenschap. In samenspraak met VU Amsterdam programmeerden we diverse onderdelen. Erik Scherder legde uit waarom Goblin Mode wel of niet goed is voor een mens, in het Anatomisch Theater werd een toelichting gegeven over de functionele anatomie van je hand, en tot slot konden mensen meer leren over hun eigen spieren. Er waren studenten van de VU Amsterdam aanwezig om toelichting te geven. Verder was er een theatershow getiteld, 'Twijfelachtig spektakel'. In de micro-bioscoop toonden we videobeelden van micro-fotograaf Wim van Egmond. Hij gaf ook een speedlezing over zijn werk. Het instituut van Biologie gaf een toelichting over hun zoektocht naar nieuwe antibiotica en er was een fotoquiz met foto's van de Nikon Small World wedstrijd. Tot slot konden bezoekers op de AI playground kennis maken met allerlei nieuwe AI toepassingen, met toelichting van studenten Kunstmatige Intelligentie.

Weekend van de Wetenschap; Meet your Muscles

Door de samenwerking met de VU Amsterdam stond het Weekend van de Wetenschap (7 en 8 oktober) volledig in het teken van beweging. Gezinnen konden op verschillende plekken in het museum allerlei activiteiten uitproberen. Met een stempelkaart en een klein cadeautje werden ze gemotiveerd om zoveel mogelijk te doen. Ze konden een fietswedstrijd doen om te ontdekken of hun spieren beter geschikt zijn voor uithoudingsvermogen of voor een korte krachtsinspanning. Met een handknijper ontdekten ze hun eigen knijpkracht naast die van alle andere bezoekers. Met behulp van een VR bril leerden ze meer over hun skelet en spieren. Er was echoapparatuur aanwezig om live je spieren te bekijken. En nog veel meer! Ook waren er twee korte speedlezingen; Erik Scherder sprak over de invloed van bewegen op je hersenen en Ingeborg Brouwer gaf antwoord op de vraag: 'Kunnen we spieren kweken door insecten te eten?'

EL CID

Voor de introductieweek van de nieuwe Leidse studenten hebben we onze deuren geopend voor een speciaal museumontbijt in de binnentuin, en ook voor een museumavond. Tijdens de museumavond konden de studenten een speciale ingezoomde foto van hun oog laten maken, die meteen naar huis kon om op de ijskast gehangen te worden. Het is voor ons belangrijk dat de nieuwe studenten van Leiden ons kennen.

Santa Run

Dit jaar deed het museum in december opnieuw mee aan de Rotary Santa Run; een Leids initiatief om mensen op een ludieke manier langs bezienswaardige plekken te leiden. In het museum lopen de deelnemers langs het Anatomisch Theater (sommigen nemen zelfs de tijd voor het bekijken van de filmische presentatie), de binnentuin met prachtig zicht op alle bouwdelen en verlaten ze het museum via de historische Caecilia uitgang.

Dit jaar deden we eveneens mee met de KLM Urban Trail, een vergelijkbaar sportief evenement.

Wij zien het als een unieke kans om een grote groep potentiële bezoekers letterlijk over de drempel te halen en op een hele laagdrempelige manier kennis te laten maken met ons museum. Vaak gehoord: 'Wat leuk hier, hier moeten we met de kinderen/kleinkinderen'.

Inclusieve programmering

Ook dit jaar spitsen we een deel van onze programmering toe op diversiteit en inclusie. Het is voor het museum belangrijk om een aanbod te ontwikkelen waarbij we uitstralen dat ons erfgoed voor iedereen relevant en interessant is. We gaan hierbij de uitdagende -soms pijnlijke- onderwerpen niet uit de weg.

Op 19 januari organiseerden we een lezing samen met Lorentz Center over inclusie in tech. Ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag organiseerden we op 11 maart een lezing van Rina Knoeff over De Eendenbekparadox: het vaginaspeculum en de medicalisering van de menopauze. Dit jaar was het het speciale herdenkingsjaar van de afschaffing van slavernij in de Nederlandse koloniën. Tinde van Andel gaf in het kader van Keti Koti een lezing over de sporen van ons slavernijverleden in rijstsoorten.

'Wat leuk hier,
hier moeten we
eens heen met
de kinderen/
kleinkinderen'

Programmering voor Studenten & Starters

De samenwerking met bezoekers tussen 20 en 35 jaar oud gaat niet vanzelf. We zoeken naar het juiste format om hen te interesseren voor onze events. In het afgelopen jaar deden twee stagiaires onderzoek naar de wensen van deze doelgroep en richtte een andere stagiaire zich op de beste manier om hen te bereiken. De geleerde lessen zijn toegepast in de programmering voor de Nacht van Ontdekkingen, en aan het einde van het jaar leggen we de laatste hand aan de ontwikkeling van 'Boerhaave Borrelt', een naam en logo waarmee we dit type evenement in onze communicatie aanduiden om zo de naamsbekendheid op te bouwen bij de doelgroep die ons voor ogen staat.

Nacht van Ontdekkingen; Please Touch!

Dit jaar deden we mee aan de Nacht van Ontdekkingen bij de Hortus Botanicus op zaterdag 14 september. We nodigden diverse onderzoeksteams uit om hun werk ter plekke te laten zien en toe te lichten. Een onmisbaar element was dat de bezoekers ook zelf iets moesten kunnen proberen; Please Touch dus!

Er was een demonstratie van het 3D printen van een speciale hydrogel waarmee ze ooit hopen stamcellen te kunnen laten groeien in bepaalde vormen en structuren (Universiteit Leiden). Men kon in een speciale holografische omgeving de anatomie van een dier bekijken en een operatie uitvoeren (Universiteit Utrecht). Een ander team liet zien hoe ze licht en elektriciteit gebruiken in hun scheikundige onderzoek dat moet helpen met bijvoorbeeld de ontwikkeling van kankertherapieën (Leiden Institute of Chemistry). Tot slot konden bezoekers speciaal ontwikkelde chirurgische instrumenten uitproberen waarvan de ontwikkeling geïnspireerd was door bepaalde diersoorten. Naalden met eigenschappen van een wespenangel of zuignappen op basis van die van een octopus (TU Delft) waren er een goed voorbeeld van.

Maand van de Geschiedenis:

Eureka! Live met Louise Fresco en Robbert Dijkgraaf

In het kader van de Maand van de Geschiedenis vond er een OVT live radiouitzending bij ons plaats met een speciale focus voor de verhalen bij onze tentoonstelling *Onvoorstelbaar*.

Om de Maand van de Geschiedenis feestelijk af te sluiten organiseerden we samen met de organisatie van de maand en met UB Leiden een mooi avondprogramma; Eureka! Live. Louise Fresco sprak met presentator Garrelt Verhoeven (Universitaire Bibliotheken Leiden) over haar essay 'Kruiden, kokkels en kippen: Wetenschap als ontdekkingsreis'. Het gesprek werd omlijst door gesproken columns van sterrenkundige Ewine van Dishoeck, conservator Klassieke Wereld van het Rijksmuseum van Oudheden Ruurd Halbertsma en wetenschapshistoricus Geertje Dekkers. Demissionair minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en wis- en natuurkundige Robbert Dijkgraaf sloot het plenaire programma af. In het randprogramma boden we een borrel en verschillende korte presentaties aan.

Stokvislezing

De Stokvislezing stond dit jaar in het kader van onze samenwerking met Sanquin. Onderzoeker Eva-Maria Merz kwam vertellen over allerlei uitdagingen (historisch en hedendaags) rond bloeddonatie. Ethische, psychologische en sociale kwesties kwamen aan bod.

De Stokvislezing is vernoemd naar prof. dr. B.J. Stokvis, in 1887 eerste voorzitter van het Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres. Als herinnering aan dit inmiddels opgeheven genootschap organiseert Rijksmuseum Boerhaave jaarlijks een speciale lezing.

Dialogo

Met Nemo Kennislink hebben we weer een ethisch-medische dialoog georganiseerd; dit keer ging het over het gebruik van embryo-modellen in het lab. In twee korte presentaties werd eerst kort de inhoud toegelicht waarna er met experts (Joost Gribnau, hoogleraar ontwikkelingsbiologie aan het Erasmus MC en Nienke de Graeff, ethicus aan het Leiden UMC) en het publiek gesproken werd over de implicaties en grenzen van deze onderzoeken.

Boekpresentatie

Op 26 november presenteerde Daniëlle Futselaar bij ons haar nieuwe boek 'Het geheime heelal'. Het eerste exemplaar overhandigde ze die avond aan André Kuipers. Daarnaast overhandigde ze al haar digitale astronomy-art data aan ons. Het museum neemt het werk van Daniëlle Futselaar op in het archief. Het museum krijgt ook al het toekomstige werk van Daniëlle, zodat bewaard blijft hoe wij nu naar het heelal kijken en hoe dat door toekomstige ontdekkingen eventueel bevestigd of weerlegd gaat worden.

Programma Educatie 2023

EDUCATIE

De stijgende lijn van schoolbezoeken zette zich in 2023 voort. In totaal ontvingen we 17.986 leerlingen en studenten voor de onderwijsprogramma's en rondleidingen.

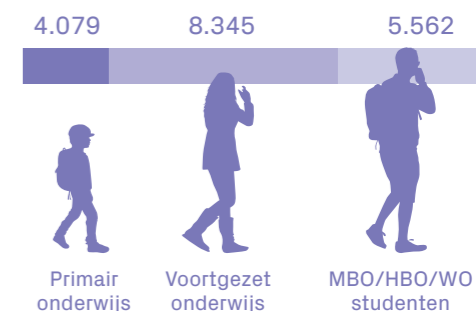
Educatie Marketing

Rijksmuseum Boerhaave heeft in 2023 aan diverse educatiebeurzen deelgenomen, waaronder de NWT-beurs voor basisonderwijs en twee keer de NIBI-beurs voor het voortgezet onderwijs. Door deelname aan deze beurzen wordt het educatieve aanbod van Rijksmuseum Boerhaave onder de aandacht gebracht bij de educatieve doelgroepen. Verder is er in 2023 gewerkt aan een complete restyling van het educatieve materiaal. Onder meer de promoboekjes, de advertenties, de flyers en de beursmaterialen hebben een flinke upgrade gehad. De uitingen ogen nu fris, kleurrijk en er is extra gelet op het vertegenwoordigen van alle doelgroepen in beeld en taalgebruik.

In aantal

Schoolbezoeken
Rijksmuseum Boerhaave 2023:

17.986

Mede dankzij de inzet van onze eigen onderwijsmarketing is het bereik onder het primair onderwijs flink gestegen. We hebben 4.079 leerlingen van de basisscholen ontvangen, dit waren er in 2022 nog 2.719.

Ook het aantal leerlingen uit het voortgezet onderwijs nam toe. We ontvingen maar liefst 8.345 leerlingen (7.125 in 2022). Net als voorgaande jaren was het onderwijsprogramma Wiskunde A, B of C? voor 3 havo/vwo onder middelbare scholen erg in trek en reden voor ons om alle materialen te vernieuwen.

We ontvingen 5.562 studenten uit het MBO/HBO/WO, een lichte stijging ten opzichte van de 5.110 studenten van vorig jaar. Pabo-studenten van diverse opleidingen maakten kennis met de rijke museale leeromgeving die allerlei didactische kansen biedt. In het speciale Pabo-ontvangst krijgen ze een inkijkje in ons aanbod voor het primair onderwijs. Daarnaast delen we onze educatieve visie waarin we aansluiting zoeken bij het curriculum van de scholen.

Nieuw aanbod

Speciaal voor de groepen 1, 2 en 3 hebben we in samenwerking met de onderbouwleerkrachten van de Lorentzschool een nieuw onderwijsprogramma ontwikkeld: *Het boek waar alles in staat*.

Met dit programma erbij hebben we een aanbod voor alle groepen uit het primair onderwijs. In anderhalf uur leren deze jonge leerlingen over verzamelen, over wat een museum nou eigenlijk is én over wetenschap.

Ook nieuw was *Van ijzeren long tot pacemaker*, een filosofie programma voor 5/6 vwo. Sinds 2023 heeft het vak filosofie een plek in het centraal examen. Om ook buiten het klaslokaal een leerrijke omgeving te vormen, heeft Rijksmuseum Boerhaave een speciaal onderwijsprogramma ontwikkeld dat aansluit bij het vak filosofie. Het gaat over filosoferen over mens, techniek en wetenschap.

Als test is er bij de tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* downloadbaar lesmateriaal gemaakt. Ondanks alle promotie zijn er helaas maar weinig scholen geweest die hier gebruik van hebben gemaakt. De precieze reden daarvoor is niet duidelijk, maar het vermoeden is dat het lastig is om precies in de looptijd van een tijdelijke tentoonstelling een excursie te plannen die exact aansluit bij de inhoud van de lessen van dat moment. Over het onderwerp van de tentoonstelling en het lesmateriaal kregen we daarentegen erg positieve reacties.

“In anderhalf uur leren deze jonge leerlingen over verzamelen, over wat een museum nou eigenlijk is én over wetenschap”

Speciale samenwerking

Uitbouwen samenwerking Lorentzschool

In 2022 hebben Rijksmuseum Boerhaave en de Lorentzschool, een basisschool in Leiden, een overeenkomst gesloten waarin is afgesproken dat museum en school hun programma's optimaal laten aansluiten op elkaar. Het museum helpt de school om het thema wetenschap en techniek vorm en inhoud te geven binnen het onderwijs, de school helpt het museum door museumlessen te testen en zo het aanbod verder te verbeteren. In nauwe samenwerking met de onderbouwleerkrachten van de Lorentzschool is voor de groepen 1/2/3 het eerder beschreven onderwijsprogramma *Het boek waar alles in staat* ontwikkeld. Na de testfase was dit programma vanaf september te boeken voor alle basisscholen. In het najaar van 2022 benaderde de kunstvakdocent van de Lorentzschool ons met een voorstel om, geïnspireerd op thema's van het museum, collages van de kinderen tentoon te stellen in het museum. Directe aanleiding vormden de tekeningen/collages geïnspireerd op de Anatomische les van Rembrandt en ons eigen Anatomisch theater. Deze waren een deel van de zomer in de foyer te bezichtigen. In oktober volgden de schilderijen rondom de thematiek van de tentoonstelling over het leven en werk van Antoni van Leeuwenhoek. Deze werden t/m de kerstvakantie (7 januari 2024) tentoongesteld. Door deze twee pop-up tentoonstellingen met het werk van leerlingen kreeg de samenwerking met de Lorentzschool een eigen gezicht en plek in het museum. We zijn enthousiast en vervolgen deze samenwerking ook in 2024.

Samenwerking JES Rijnland: de WeekendKlas

Sinds 2019 werkt het museum samen met JES Rijnland, voluit Stichting Jeugd en Samenleving Rijnland. In de samenwerking richten we ons op de WeekendKlas: een intensief traject van 30 zondagen waar de deelnemers twee jaar achtereen aan deelnemen. De samenwerking met het programma van de WeekendKlas ging op zondag 8 januari van start met het verwelkomen van de nieuwe leerlingen (groep 7) en hun ouders. Zij volgden die dag een interactieve rondleiding door de vaste presentatie.

Rijksmuseum Boerhaave neemt een aantal zondagen voor zijn rekening. We ontwikkelden in het voorjaar twee themabijeenkomsten bij het

Kinderen van de WeekendKlas

project 'Ruimtevaart & Sterrenkunde' voor groep 8. Leerlingen volgden een workshop over de James Webb Space Telescope in ons museum en het project werd afgesloten met een Lagerhuisdebat. De ouders van de leerlingen kwamen in grote getale kijken. Het debat verloopt levendig en de deelnemers houden zich goed aan de spelregels. Er wordt naar de inbreng van de andere partij geluisterd en op gereageerd. Deze gelegenheid is direct ook de seizoensafsluiting van de WeekendKlas.

In het najaar zijn er lessen georganiseerd rondom onze tijdelijke tentoonstelling *Onvoorstelbaar* en het thema micro-biologie. Conservator Tiemen Cocquyt leerde de kinderen meer over de techniek achter het lensje van de microscoop van Antoni van Leeuwenhoek en de groep haalde ook een moderne microscoop uit elkaar om de afzonderlijke onderdelen te onderzoeken. Ook deze lessenreeks werd afgesloten met een Lagerhuisdebat met publiek.

De kinderen van de WeekendKlasRaad (een aan de WeekendKlas gekoppeld testpanel) hebben feedback gegeven op het leerlingenboekje bij het onderwijsprogramma *Droge Voeten* voor groep 7-8. Hun feedback verwerken we in de eerstvolgende editie.

Heropening vernieuwde educatieruimtes

Op 18 september heropenden we de educatieruimtes op de zolder van ons museum. Naast nieuw meubilair - aantrekkelijk en flexibel voor uiteenlopende opstellingen - zijn de twee ruimtes ook aangekleed met boeiende artefacten en wetenschappelijke instrumenten uit de eigen museumcollectie: een prachtige educatieve collectie opgezette dieren en wetenschappelijke instrumenten. De heringerichte educatieruimtes belichamen op deze manier de rijke geschiedenis van wetenschap en ontdekkingen en de leerlingen krijgen de kans om de objecten van dichtbij te bewonderen. Deze toevoegingen prikkelen ongetwijfeld de nieuwsgierigheid en de objecten maken zo veel mogelijk deel van de museumlessen.

Een bijzondere samenwerking met de WeekendKlasRaad van JES Rijnland heeft bijgedragen aan het succes van dit project. De kinderen van de WeekendKlasRaad kregen een rondleiding in het depot van onze conservator Tim Huisman waarna ze enthousiast geholpen hebben met het selecteren van de dieren en het plaatsen van de objecten, waardoor ze een hands-on ervaring kregen met het cureren van tentoonstellingen.

Visie op educatie in Life Science & Health Paviljoen

Het Life Science & Health Paviljoen is een geweldig domein voor het onderwijs. In het achterliggende jaar bestudeerden we het curriculum van diverse onderwijstypen en spraken we met een groot aantal (vak) docenten van uiteenlopende onderwijsinstellingen. Ook verkenden we het arbeidspotentieel van de life sciences, die van het Leiden Bio Science Park in het bijzonder. Deze inzichten, aangevuld met onze eigen visie op de educatieve mogelijkheden van de Life Science & Health Studio, hebben tot een aangescherpte visie geleid. Over de kansen van de samenwerking met het MBO in het licht van Human Capital Agenda en de arbeidspotentie van het Leiden Bio Science Park gaan we een vervolgonderzoek doen in 2024.

HOSPITALITY

In december trad ons nieuwe hoofd hospitality aan om van de taakgebieden 'kassa en entree, vrijwillige gastheren/vrouwen en de merchandise' meer eenheid te maken. Het museum besloot tot deze aangescherpte koers na het aangekondigde vertrek van de vrijwilligerscoördinator. In de nieuwe koers bundelen we alle processen die in de entree en in de ontvangst van bezoekers een grote rol spelen. Zo verbeteren we de interne communicatie en stemmen we procedures beter op elkaar af. Door het toevoegen van het winkelmanagement aan de nieuwe verantwoordelijkheid van hoofd hospitality optimaliseren we het assortiment, werken we aan de presentatie en verwachten we vanzelfsprekend ook een stijging van de inkomsten uit de museumwinkel.

Het team hospitality maakt deel uit van de afdeling Publiek & Presentatie.

Kassa en entree

De collega's aan de kassa zijn het eerste aanspreekpunt voor de museumbezoeker en geven ook telefonische informatie. Hun professionele ontvangst wordt erg gewaardeerd en dat is niet voor niets: de collega's zijn goed geïnformeerd over alle activiteiten die op stapel staan en de diverse acties die op de toegangsprijs betrekking hebben. In de weekstart neemt het hoofd hospitality alle evenementen die die week gepland staan door. Zo zorgen we voor een goede afstemming en een professioneel welkom van onze bezoekers. Het hoofd hospitality wordt eveneens deel van het

Museumwinkel uitgelicht met fragmenten van het campagnebeeld van *Onvoorstelbaar*

team van duty management. De duty manager is het eerste aanspreekpunt voor de operationele processen en zorgt ervoor dat in de weekenden en gedurende schoolvakanties, tijdens openingstijden, alles binnen het museum op rolletjes loopt, zodat bezoekers een zo aangenaam mogelijk, probleemloos en veilig verblijf hebben.

Vrijwilligersbeleid

Nog altijd verwelkomen we nieuwe vrijwilligers die zich ontfemen over uiteenlopende aanvullende taken. Ons team van vrijwilligers bestaat inmiddels uit 35 personen. Het hoofd hospitality is nu ook het eerste aanspreekpunt voor alle vrijwilligers. We hebben vrijwilligers die zich op het depot bezighouden met het fotograferen van objecten, het scannen van documenten en er rondleidingen verzorgen voor nieuwe medewerkers en bijzondere gasten van het museum. De grootste groep vrijwilligers is actief in het museum zelf. In de weekenden verzorgen de rondleiders de gratis instaprondleidingen langs de vaste presentatie. Soms betrekken ze, veelal op verzoek, ook een tijdelijke tentoonstelling bij de toelichting. De vrijwillige gastpersonen in de entree geven tekst en uitleg over praktische zaken als de routing, de toiletten en het museumcafé. Maar ze lichten eveneens diverse activiteiten toe en assisteren bij speciale ontvangsten. Ook bij het team educatie zijn vrijwilligers actief die extra oog hebben voor de materialen van de onderwijsprogramma's en de verzorging van de lokalen. Bij de technische dienst assisteren de vrijwilligers bij het onderhoud van de presentaties in het museum en in de tuin en bij de opbouw van de tentoonstellingen. Hun speciale materiaalkennis vormt een bruikbare aanvulling en is echt onmisbaar.

4

Marketing & Communicatie

Marketing & Communicatie

In 2023 is het aantal bezoekers verder gestegen en zijn we bijna terug op het bezoekersaantal van ons meest succesvolle jaar 2019. Maar liefst 102.789 bezoekers kwamen naar ons museum, dit is 88% van het aantal in het topjaar 2019.

We hebben ons in 2023 gericht op onze vaste doelgroepen.

Onze primaire doelgroepen:

- De liefhebber/ wetenschappelijk geïnteresseerde, museumkaarthouder, 55-60 jaar
- Families met kinderen in de leeftijd van 8 - 14 jaar

Onze secundaire doelgroep:

- studenten en starters 20-30 jaar

CAMPAGNES

2023 stond bijna geheel in het teken van de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* en het *Antoni van Leeuwenhoek Jaar*. Er is extra budget gestoken in de ontwikkeling van de mooiste campagne in de geschiedenis van Rijksmuseum Boerhaave. De vormgevers van OFFFF studio en de 3D artists van Visuals Citizens uit Rotterdam hebben voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* een 3D campagnebeeld en animatie gecreëerd van het portret van Antoni van Leeuwenhoek, volledig opgebouwd uit microscopische deeltjes. <https://www.youtube.com/watch?v=bmROWC8fRS0>

Het campagnebeeld en de animatie van het campagnebeeld werden breed ingezet: op abri's, mupi's, stationsreclame (Leiden CS), busbestickering van de achterzijde van bussen (Leiden en Leiden regio), grote banieren (Leiden centrum), videoschermen op metrostations (Amsterdam en Rotterdam), A3 en flyercampagnes via Flyerman, een billboard langs de A4, online en print advertenties en social media. Overal was het prachtige, opvallende beeld te zien. De outdoor campagnes werden ingezet in Leiden, regio Leiden/ Bollenstreek, Haarlem, Utrecht, Den Haag, Rotterdam, Amsterdam. De online campagnes via DPG werden voornamelijk ingezet in Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant. Ook werd het campagnebeeld gebruikt voor merchandise en de aankleding van de museumwinkel.

Campagnebeeld van *Onvoorstelbaar*

“Hoe bijzonder moet het geweest zijn toen Van Leeuwenhoek voor het eerst de wereld van microscopie ontdekte? En wie was hij? Deze twee vragen hebben we samengebracht door een portret van hem op te bouwen uit microscopische deeltjes. Hij zoomde in op de wereld zoals hij hem kende, zo zoomen wij in op hem. Hoe dichterbij je komt hoe meer je ontdekt.”

Britt Duppen, art director OFFFF

Speciaal artikel in de museumwinkel: een Chocolonely met het campagnebeeld van *Onvoorstelbaar*

Er werd zelfs een speciale Tony's Chocolonely reep met details uit het campagnebeeld vervaardigd: Antoni's Chocolonely. Door de aankleding van de museumwinkel werden mensen als het ware de winkel 'ingezogen', samen met de speciaal ontwikkelde artikelen en de nieuwe presentatie van de artikelen, steeg de omzet van de museumwinkel t.o.v. voorgaande jaren.

Om de tentoonstelling en het *Antoni van Leeuwenhoek Jaar* extra te promoten is er ook dit jaar weer samengewerkt met Leiden & Partners, waardoor de campagne nog breder uitgezet kon worden en we het publieksbereik extra konden vergroten. Naast het campagnebeeld en de animatie van het campagnebeeld is er ook een tentoonstellingstrailer gemaakt die onder andere is ingezet voor online advertenties via DPG Media.

Voor social media (Instagram Reels, Youtube Shorts en TikTok) zijn 27 korte filmpjes gemaakt waarin de conservator van de tentoonstelling, Tiemen Cocquyt, antwoord geeft op vragen van bezoekers.

Rondom de schoolvakanties is er campagne gevoerd voor de activiteiten en workshops die speciaal voor kinderen ontwikkeld zijn en aangeboden worden. Via DPG Media (online advertenties) en KidsProof, is er op breed, groot en landelijk bereik ingezet, met de grootste focus op Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Noord - Brabant.

Online advertenties via DPG Media, nieuwsbrieven, specials, vermeldingen en highlights op de website en social media van KidsProof hebben gezorgd voor een groot bereik van de doelgroep ouders met kinderen in de leeftijd van 4-15 jaar. In de tweede helft van het jaar is nog een extra boost gegeven aan deze campagnes.

Aparte campagne: Weekend van de Wetenschap

Naast de campagne voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar* is in 2023 ook een campagne ontwikkeld voor Weekend van de Wetenschap. Dankzij de samenwerking met de Vrije Universiteit Amsterdam, was er extra budget om een campagnebeeld te laten vormgeven en een online campagne te voeren. Het beeld voor deze campagne werd ontworpen door Nick Liefhebber.

Free Publicity

Er was in 2023 weer veel aandacht voor het museum in de media, zowel print als online. Naast de talloze prachtige artikelen, interviews, specials en spreads over de tentoonstelling *Onvoorstelbaar*, over Antoni van Leeuwenhoek en de microscopie, werden ook de evenementen en activiteiten van het museum - symposia, het Weekend van de Wetenschap en Eureka! - breed uitgemeten in de media. Daarnaast werd het museum met regelmaat benaderd vanwege de brede expertise die we in huis hebben op het gebied van medische geschiedenis.

TV, dagbladen en radio

We werken graag samen met mediapartners en voor uiteenlopende programma's weten de redacties ons goed te vinden of zijn onze conservatoren te gast in uiteenlopende programma's.

Antoni van Leeuwenhoek in de hoofdrol

Heel trots zijn we met de brede media aandacht voor de tentoonstelling *Onvoorstelbaar*. Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte. Bijna alle landelijke dagbladen schreven mooie recensies.

Tiemen Cocquyt was te gast bij NPO Radio 1 op 17 april ter gelegenheid van de opening van *'Onvoorstelbaar'*, een week later bij het programma Villa VDB, eveneens op NPO Radio 1. Naar aanleiding van een artikel in de Volkskrant (12 december) over de bij Veilinghuis Christie's te koop aangeboden microscoop van Van Leeuwenhoek was Tiemen Cocquyt op 13 december opnieuw bij NPO Radio 1 te gast om over deze microscoop en de ruim anderhalf ton die de microscoop opbracht, te spreken. Bij de tentoonstelling over Antoni van Leeuwenhoek maakten we 15 korte filmpjes op Youtube waarin Tiemen Cocquyt vragen van bezoekers beantwoordde.

Jekels Jacht

Diederik Jekel, presentator en onderzoeker bij het programma 'Jekels Jacht', was al vele malen in het museum of in het depot te gast. In het afgelopen jaar figureerden Tiemen Cocquyt in een uitzending over het Kwadrant van Snellius en conservator Bart Grob in de uitzending over Willem Einthoven en zijn snaar(galvanometer).

Naast een bijdrage aan het programma Klokhuis over sterk water werd Bart Grob onder de titel 'Kunst van een andere planeet' in de Volkskrant geïnterviewd over de betekenis van de overdracht van de wetenschappelijke tekeningen van Daniëlle Futselaar aan de collectie van het museum. Zij maakte deze in opdracht van NASA.

Mieneke te Hennepe was te beluisteren in een uitzending van OVT Radio over twee objecten op zaal: de verloskundige oefenpop en de kunstnier. Ook was zij te zien in een NTR Focus TV in november over Kweekbloed en bloedtransfusies.

De free publicity in de on- en offline media vertegenwoordigt een totale waarde van maar liefst € 4,107,362.00 (€3,626,028.00 offline en €481,334.00 online).

Ook via de social media kanalen werd er veel aandacht voor het museum en de activiteiten gegenereerd. Het online bereik dat gemeten werd via MediaWeb was in 2023: 265.727.047 weergaven. De waarde die dit vertegenwoordigt is € 481.334. Hieronder valt alleen Twitter, omdat de andere kanalen niet gemeten worden via MediaWeb. We mogen en kunnen er dus vanuit gaan dat het bereik van onze social media - en daarmee ook de vertegenwoordigde waarde - vele malen hoger ligt dan hier aangegeven.

Nieuwe website

Onze huidige website is aan vervanging toe. In 2023 hebben we diverse interne interviews gehouden om de wensen scherp in beeld te krijgen en deden we verkennend onderzoek naar geschikte ontwerp bureaus. We zijn zeer verheugd dat afdeling marketing en het MT unaniem hebben gekozen voor webbouwer en ontwerp bureau IN10 | DOOR uit Rotterdam.

Websitebezoek

De website trok ook in 2023 weer veel bezoekers. Opvallend is dat de duur van de bezoeken langer is geworden. De gemiddelde sessieduur was in 2023: 2:52 minuten.

Social Media

Het aantal volgers op social media steeg in 2023 verder. Alleen het aantal volgers op X nam af. Dit als gevolg van de sterk veranderde aard van het medium, waardoor veel mensen het platform verlaten. In het derde kwartaal is het museum gestart met TikTok. Het aantal volgers zal vanaf 2024 in kaart gebracht worden.

Website	2023	2022
Aantal bezoeken website (sessies)	355,771	326.542
Aantal bezoekers website (gebruikers)	246,251	236.025
Social media volgers		
X	9.793	9.914
Facebook	6.833	6.417
Instagram	3.779	3.172
LinkedIn	3.090	2.610
Nieuwsbrief	10.534	9.974

In de collectie

Duik in de rijke collectie van Vind het uit!

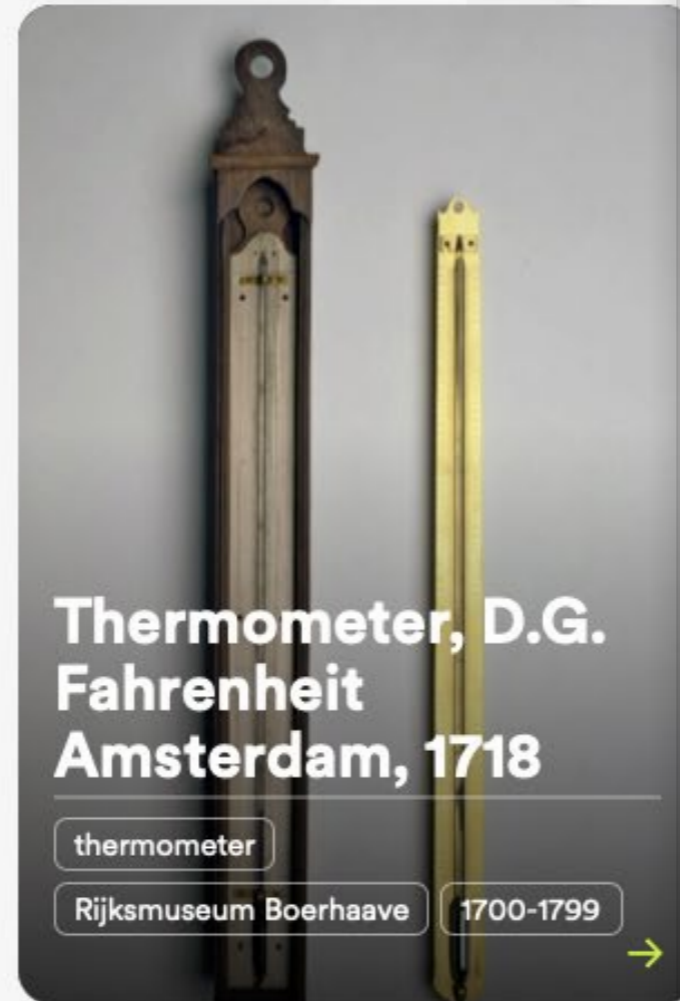

Witkar

elektrotechniek

NEMO

1900-1999

Thermometer, D.G. Fahrenheit
Amsterdam, 1718

thermometer

Rijksmuseum Boerhaave

1700-1799

Grote Elektriseermachine met Leidse

elektriseermachine

1700-1799

ANDERE PROJECTEN

Samenwerking: Vind het uit!

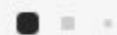
In 2021 zetten NEMO Science Museum, Rijksmuseum Boerhaave, Teylers Museum, en de Universiteitsmusea Utrecht en Groningen hun gezamenlijke krachten in voor het ambitieuze, meerjarige project 'Vind 't uit!'. Een initiatief dat jongvolwassenen uitnodigt om persoonlijke redactionele bijdragen te leveren, geïnspireerd door grote maatschappelijke vraagstukken. In 2023 is er hard gewerkt aan zowel het ontwikkelen van de website als het creëren en plaatsen van content op de website. Er is door de afdeling marketingcommunicatie van Rijksmuseum Boerhaave gewerkt aan een marketingcommunicatieplan voor de deelnemende musea, om deze samenwerking en het nieuwe platform langdurig onder de aandacht van het publiek te brengen.

Podcast Grote Vragen

In 2023 zijn zeven afleveringen voor de Podcastserie Grote Vragen geproduceerd met zeer diverse zoektochten naar antwoorden op vragen als: Hoe kunnen we zelflerende kunstmatige intelligentie in toom houden? Hoe laat je iets zien, wat nog nooit iemand eerder heeft gezien? Hoe vinden we medicijnen voor complexe ziektes? Van wie is de ruimte? Wat is een Embryo? Hoe komt het heelal aan zijn einde? Ook twee speciale thema-afleveringen over de tentoonstelling *Onvoorstelbaar. Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte*, maakten deel uit van de podcast Grote Vragen. Deze serie werd in 2023: 12.740 gedownload.

Diversiteit en Inclusie

In 2023 is de afdeling marketing zich verder gaan verdiepen in inclusieve communicatie. We streven ernaar dat de communicatie en toegankelijkheid in woord en beeld in alle uitingen steeds inclusiever en diverser wordt.

5

Collectie & Wetenschap

Microfoto van Wim van Egmond, behorend bij de tentoonstelling *Onvoorstelbaar: Hoe Antoni van Leeuwenhoek de Microwereld ontdekte*

COLLECTIE**RESTAURATIE EN COLLECTIEBEHEER**

De ruim 126.000 objecten stonden verdeeld over de depots in de Raamsteeg in Leiden en een loods in Alphen aan den Rijn. We liepen er al jaren tegenaan dat de klimaatcondities in Alphen aan den Rijn niet op orde waren. In 2022 hebben we akkoord gekregen om deze collectie te ontschimmelen en aansluitend te verhuizen. De verhuizing vond plaats in 2023. Door meer ruimte te huren in het depot in Leiden is de collectie nu onder één dak gebracht.

In het depot in Alphen aan den Rijn stonden echt grote objecten. Maar, gaandeweg werd het ook een beetje de vergaarbak voor alles waar we geen raad mee wisten. De voorbereiding, de verhuizing en de oplevering van een lege loods hebben heel 2023 in beslag genomen. Tijdens de verhuizing is het tweemaal nodig geweest om op professionele wijze kwik op te ruimen. Daarnaast kwam aan het licht dat er asbestbesmetting had plaatsgevonden en dat veel van de voorwerpen asbest bevatten. Alle voorwerpen zijn nu geïnventariseerd op asbest, een aantal voorwerpen is vanwege asbest afgestoten en een aantal is ingepakt om op een later moment te bepalen of en hoe dit aantal gesaneerd kan worden. Ook het gekoelde foto- en negatieven depot uit Alphen aan den Rijn is nu ondergebracht in het depot aan de Raamsteeg. Het depot aan de Raamsteeg is gescand op asbestgevaar. Uit lucht- en stofmonsters is gebleken dat er op het moment geen gevaar is voor de werknemers.

Kennisdeling

Op 2 en 4 mei 2023 vond de cursus PIT Plastic plaats in Rijksmuseum Boerhaave, georganiseerd door Rosalijn van IJken (senior adviseur Restauratie). Deze cursus bood deelnemers de mogelijkheid om meer te leren over kunststoffen, een onderwerp waar we nog relatief weinig van afweten en dat wel steeds belangrijker gaat worden omdat objecten van de laatste 70 jaar vaak kunststoffen bevatten.

In september is er deelgenomen aan het SIC congres in Palermo waar kennis is gemaakt met collega's van internationale musea met wetenschappelijke - en technische - collecties. Tijdens het congres is een begin gemaakt met het spreken over gevaarlijke stoffen in collecties. Aan het eind van het jaar zijn er op dat vlak nog een aantal vruchtbare ontmoetingen geweest. In oktober was er een congres in Antwerpen op gebied van "Hazardous Heritage" waarna er met onder andere NEMO en het Industriemuseum Gent is gedeeld wat er op het gebied van inventarisatie van gevaarlijke stoffen is gedaan en wat men voornemens is te doen. Een werkgroep gevaarlijke stoffen is in oprichting, Rijksmuseum Boerhaave zal er aan deelnemen.

De afdeling restauratie is begin 2023 bezig geweest met de opbouw van de tijdelijke tentoonstelling. Hieruit kwam ook een kleine restauratie voort: van twee Ypelaar preparaten was het ivoren montuur gesprongen, deze zijn geconsolideerd. De consolidatie van twee glazen collectoren van een elektriseermachine zijn naar de glasrestauratie afdeling van de UVA overgebracht, die de verlijming in 2024 zal afronden. Er is ontspiegeld museumglas voor het schilderij van Boerhaave geplaatst (een langdurig bruikleen van het Amsterdam Museum). Daarnaast zijn er nog twee interactives op zaal gerepareerd. Een stagiaire metaalrestauratie aan de UVA heeft voor Rijksmuseum Boerhaave gekozen voor haar afstudeerproject met als onderwerp: "Treatment Protocol for Unstable Metal Foil on Historic Leyden Jars".

“In het depot in Alphen aan den Rijn stonden echt grote objecten. Maar, gaandeweg werd het ook een beetje de vergaarbak voor alles waar we geen raad mee wisten.”

INFORMATIECENTRUM EN BIBLIOTHEEK

Behoud, beheer en registratie van de collectie behoort tot de kerntaken van Rijksmuseum Boerhaave. De afdeling Informatiecentrum is verantwoordelijk voor het administratieve beheer en zorgt onder meer voor de registratie, standplaatsregistratie, bruikleenverkeer en foto- en informatieaanvragen.

Bijzondere aandacht dit jaar ging naar het inschrijven van 290 aanwinsten, waarvan:

- 268 schenkingen (o.a. diverse antiquarische boeken, een simpliciakast, een mammoet gehaktbal (in het kader van hedendaags verzamelen als voorbeeld van het laten 'herleven' van uitgestorven dieren met behulp van ancient DNA technieken), de digitale tekeningencollectie van Daniëlle Futselaars (in opdracht van NASA).
- 2 aankopen.
- 20 onbekend/oud bezit (o.a. objecten in Alphen aan den Rijn die nog geen nummer hadden).

Born digital, actueel verzamelen. Digitale afbeelding van Daniëlle Futselaar.

Naast de aanwinsten werkten ze aan het inschrijven en ontsluiten van:

- Verzameling van 124 tekeningen, afkomstig van het Academisch Ziekenhuis Leiden, afd. Oogheelkunde, binnengekomen in 1994, afgerond in 2023.
- Het ontsluiten van 1848 brieven en inhoudelijk beschrijven van 3100 brieven (titel, datering, maker, geassocieerde naam, geassocieerde plaats, archiefnummer).
- Ook het fotograferen van de collectie is een doorlopende taak waar we samen met onze vrijwilligers aan werken. Dit jaar zijn er 1272 objecten opnieuw gefotografeerd.
- Er zijn foto's gemaakt van alle vitrines in de vaste opstelling (behalve het anatomisch theater) en daarmee is gelijk een standplaatscontrole gedaan. Het betrof 415 records. Aanvullingen voor Collectie Nederland: 27677 records in mei en 27794 records in december. www.collectienederland.nl Deze gegevens zijn ook zichtbaar bij Europeana: www.europeana.eu
- Tegelijk met de export voor Collectie Nederland werden er 221 records aangeleverd voor *Vind het uit!*, de definitieve benaming van het samenwerkingsverband tussen Nemo, Universiteitsmuseum Groningen, Universiteitsmuseum Utrecht, Teylers Museum en Rijksmuseum Boerhaave. De soft launch van de website vindhetuit.nl vond op 1 november 2023 plaats.

Bibliotheek

Naast het raadplegen van onze bijzondere collectie boeken en prenten is de vraag naar onze wetenschappelijke archieven groot. Om aan deze vraag te voldoen, hebben we zeven archieven extern laten digitaliseren. Het ging hier om de archieven van A.B. Fokker, (1887-1972), J.H. van 't Hoff, (1852-1911), A. Pannekoek, (1873-1960), F.A.F.C. Went, (1863-1935), C.J. Gorter, (1907-1980), W.H. Keesom, (1876-1956) en het archief van de Familie van Bemmelen (Archief van 1836-1958).

WETENSCHAP

De conservatoren concentreren zich op de collectie van het museum om een breed publiek op een gevarieerde manier kennis te laten maken met dit Nederlandse erfgoed. Dit gebeurt door wetenschappelijk onderzoek naar de collectie, door de collectie en de geschiedenis te verbinden met hedendaagse implicaties van wetenschap en door de collectie op te nemen in tentoonstellingen.

Research

In de aanloop naar tentoonstellingen deden de conservatoren research naar Van Leeuwenhoek en de waarde van zijn microscopische waarnemingen anno 2023, naar het onderzoek over Zwarte Gat en de manier om plasmadonatie toegankelijk te representeren. Wat verder weg in tijd: onderzoek naar genderbias in de geneeskunde, de representatie van wetenschapexcellentie, de Nobelgeneratie, de Life Sciences en aansprekende invalshoeken voor een mogelijke klimaattentoonstelling. Tim Huisman was als gastconservator betrokken bij Museum Catharijneconvent voor de tentoonstelling 'De schepping van de wetenschap'.

Publicaties

Glossy: *Antoni, Van Leeuwenhoek en de microwereld*

Grote aandacht ging dit jaar uit naar de microscopische betekenis van Antoni van Leeuwenhoek en de eerste uitkomsten van het meerjarige NWO-onderzoek 'Visualizing the Unknown'. Met bijdragen van alle partners van het onderzoeksteam en in samenwerking met Uitgeverij WBooks kwam de glossy *Antoni* tot stand.

Tiemen Cocquyt publiceerde het artikel 'Hoe bekijk je micro-organismen?' Over het belang van waarneemcondities in de microscopie van de jaren 1670', Tim Huisman interviewde microfotograaf Wim van Egmond, Mienke te Hennepe schreef het artikel 'Leeuwenhoek op het witte doek: Hoe vroege microfilms de geschiedenis van het kleinste tot leven wekten'.

De eindredactie was in handen van Tim Huisman.

In eigen beheer bracht het museum het stripboek 'Antoni van Leeuwenhoek en de ontdekking van het leven' uit over Van Leeuwenhoek met tekst en scenario van conservator Ad Maas en illustraties van Fred de Heij.

cover Antoni

cover stripboek

Overige publicaties, een selectie

Als hoofdredacteur van 'Wonderkamer', het tweejaarlijkse magazine voor wetenschapsgeschiedenis, was Ad Maas betrokken bij de edities 8 en 9 en publiceerde hij het artikel 'Does Science need Heroes?'. Nobel Prizes, 'Prestige and Scientific Practice' bij het Nobel Symposium dat in september in Rijksmuseum Boerhaave plaatsvond.

Conservator Bart Grob schreef een blog voor de website van Stichting Academisch Erfgoed (SAE) over de 'mammoet gehaktbal', een gehaktbal gekweekt uit het DNA van een mammoet door een Australisch biotechbedrijf.

Mieneke te Hennepe publiceerde het artikel 'Antoni van Leeuwenhoek - the film: Remaking memory in Dutch science cinema 1925 – ca 1960' in het British Journal for the History of Science en ze werkt aan een artikel voor het European Journal for Nursing History and Ethics en een publicatie over participatief verzamelen met patiëntengroepen in een medisch museum.

Tim Huisman schreef 'Kijken naar de bijbel der natuur,' 'Proefondervindelijke natuurkunde' en 'Anatomie voor iedereen', bijdragen voor de tentoonstellingscatalogus *De Schepping van de Wetenschap*, uitgebracht in Museum Catharijneconvent. Voor het vriendenblad van Museum Catharijneconvent schreef hij het artikel 'God in de anatomie van een luis'. Of: 'speuren naar het opperwezen door de microscoop'.

Lezingen

Als conservator van de tijdelijke tentoonstelling speel je altijd een hoofdrol in de lezingen. Dit jaar was het daarmee de beurt aan Tiemen Cocquyt. Hij verzorgde een lezing over Antoni van Leeuwenhoek in de Salon Boerhaave-reeks in het museum, een variant ervan bij Stichts-Hollandse Historische Vereniging in Woerden en bij de Volksuniversiteit in Lisse. Daarnaast sprak hij in december in het Science Museum in Londen over 'Data on Netherlands Instruments and makers'.

Tim Huisman verzorgde diverse lezingen. Onder de titel 'Beauty, Elegance and Precision. The Anatomical Atlas of B.S. Albinus and J. Wandelaar,' sprak hij op het Barge-forum in november. Daarnaast verzorgde hij een college 'Geschiedenis vd Anatomie' voor de eerstejaars geneeskundestudenten LUMC in oktober.

Bart Grob verzorgde verschillende lezingen in Leidse verzorgingshuizen in samenwerking met Cultuur in de Buurt van BplusC.

Ad Maas sprak bij 'The Future of Collecting' - het Museums, Collections & Society Symposium - over 'Collecting Science in Rijksmuseum Boerhaave'.

Mieneke te Hennepe verzorgde in juni in het Singer in Laren een lezing bij de Artsen 1 Daagse 'Van kunst naar kunde: Wat kunst de dokter kan leren' getiteld, 'De kunst van de anatomische verbeelding'. Ook gaf zij in juli een lezing over de 'Geschiedenis van de chirurgie' aan de VCMS Summer School 'Surgery through the Lens', georganiseerd door Amsterdam UMC. In oktober gaf Mieneke te Hennepe een interactieve lezing over vrouwen en medische instrumenten tijdens het Geschiedenis Festival in Haarlem.

Symposia en onderzoek

De afdeling wetenschap organiseerde in 2023 drie symposia en is partner bij uiteenlopend onderzoek:

In samenwerking met de Royal Society, het Max Planck Instituut en de Bibliotheca Hertziana werd in Londen op 14 en 15 september het symposium 'Antoni van Leeuwenhoek and his impact on the history of microscopy' georganiseerd, waar de eerste resultaten van het NWO-project 'Visualizing the Unknown' werden gepresenteerd.

Op 20-23 september organiseerden we in eigen huis het congres 'New Horizons for Medical Museums and Collections'. Centraal stond het onderzoeken van de rol en waarde van medische musea en/of medische collecties voor de samenleving in het verleden, heden en de toekomst. Tevens is hier de aanzet gegeven voor de oprichting van een nieuwe internationale organisatie, de 'International Association of Medical

Nobelmedaille

Museums' (IAMM). Deze organisatie heeft tot doel ervaringen en kennis uit te wisselen tussen medische musea en professionals, en best practices te promoten bij de zorg voor medische collecties, deze te interpreteren voor een verscheidenheid aan doelgroepen, en om de studie van medische geschiedenis en materiële cultuur te ondersteunen. De zetel van deze organisatie is bij Rijksmuseum Boerhaave.

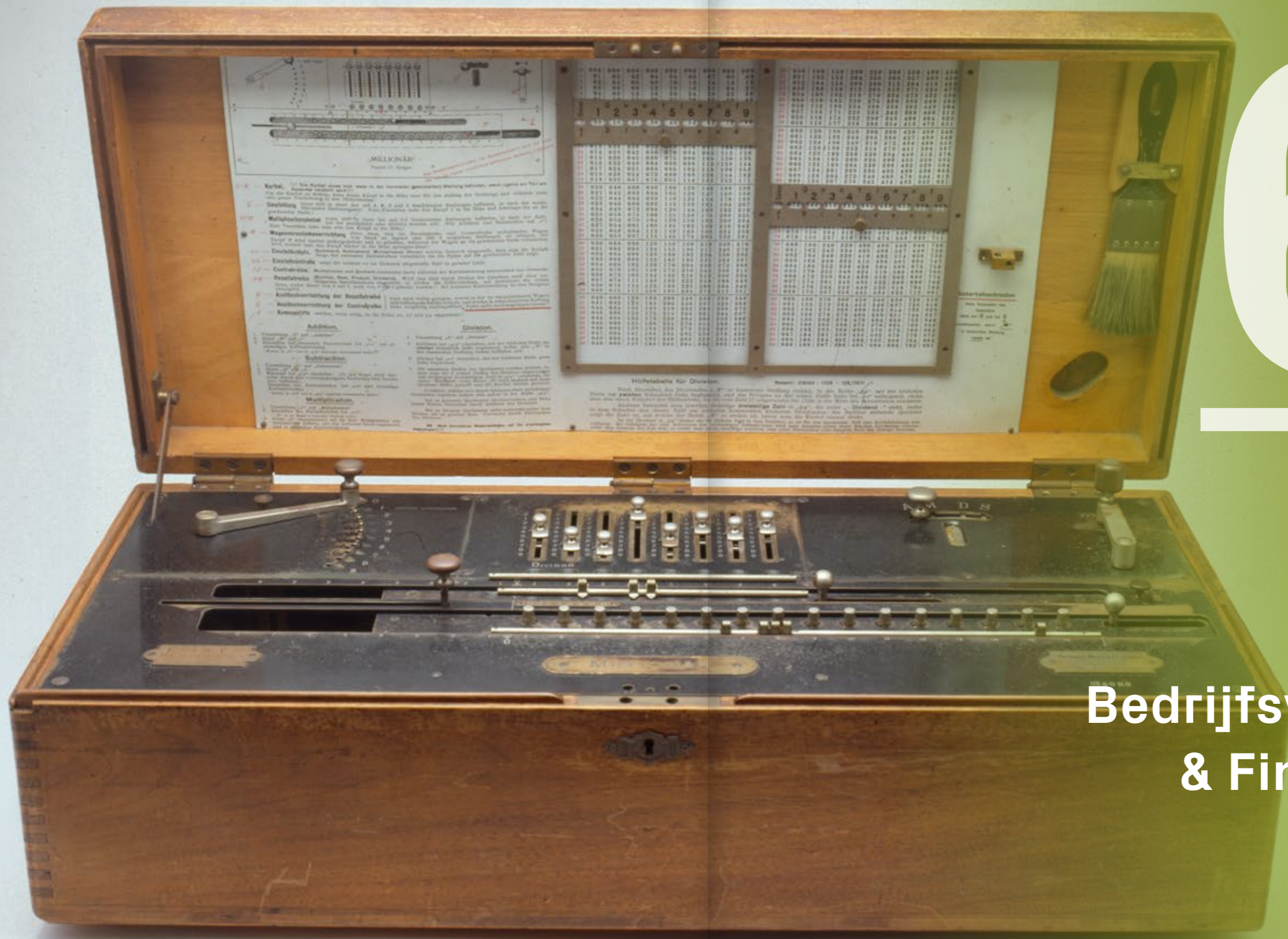
Op 29 en 30 september, voorafgaand aan de week waarin de Nobelprijzen bekend worden gemaakt, organiseerden we in samenwerking met dr. Nils Hansson van de Universiteit Düsseldorf het congres: *'Does Science need Heroes?'*. Aanleiding voor dit symposium is het veranderende perspectief van de maatschappij op de toekenning van wetenschappelijke prijzen.

In 2023 ronden we het werkpakket 1 van het NWO- project *'Visualizing the Unknown'* af met het organiseren van nog twee workshops in ons depot in de Raamsteeg.

In voorbereiding: 'Hope Springs Eternal', een internationale museale samenwerking binnen het programma reNEW van het internationale stamcelonderzoek, mogelijk gemaakt door de Novo Nordisk Foundation. Rijksmuseum Boerhaave werkt samen met een wetenschapsmuseum in Kopenhagen en een science gallery in Melbourne.

In het kader van hedendaags verzamelen doet Rijksmuseum Boerhaave, in samenwerking met Liesbeth Groot Nibbelink (Media and Performance Studies, UU), onderzoek naar het potentieel van effect van wetenschappelijke objecten van de collectie van Rijksmuseum Boerhaave.

6

Bedrijfsvoering & Financiën

Rekenmachine De Millionär

Bedrijfsvoering & Financiën

De afdeling Bedrijfsvoering & Financiën ziet toe op alle financiële processen, het onderhoud van alle presentaties, de bedrijfsvoering rond gebouw en veiligheid van alle administratieve systemen, de exploitatie van het museumcafé en de organisatie van zakelijke events. Ook het HR beleid maakt deel uit van deze afdeling.

BEDRIJFSVOERING

Fair Practice Code

Rijksmuseum Boerhaave onderschrijft de Fair Practice Code en hiermee een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering. Het uitgangspunt is respectvol en in vertrouwen rekening houden met elkaars belangen. Dit ten dienste van een sterke sector die de potentie van makers ten volle benut en doet renderen. Rijksmuseum Boerhaave heeft medewerkers zowel in vaste als in tijdelijke dienst. Daarnaast worden er zzp'ers ingehuurd tegen een marktconform tarief en zijn er stagiaires en vrijwilligers. Het museum investeert in de ontwikkeling van de medewerkers door daarvoor tijd en scholing aan te bieden. Rijksmuseum Boerhaave werkt met talentmanagement als onderdeel van de hr-processen en evalueert deze systematiek jaarlijks. Voor een voldragen vrijwilligersbeleid werkt het museum met een betaalde coördinator (nieuwe functie hoofd hospitality) om voor deze belangrijke groep medewerkers een duidelijke structuur, een heldere functie met passende arbeidsvoorwaarden en een passende vergoeding te garanderen.

AVG

Afgelopen najaar heeft het museum weer een AVG audit laten uitvoeren. Hierbij zijn de AVG maatregelen onder de loep genomen en zijn er aanbevelingen gedaan. De conclusie van het rapport was dat Rijksmuseum Boerhaave de verplichtingen vanuit de privacywetgeving goed op orde heeft. De aanbevelingen hebben bijvoorbeeld betrekking op het volledig maken van het verwerkingsregister, het testen van de procedures rondom cameratoezicht, de technische en organisatorische maatregelen voor de beveiliging van de persoonsgegevens en de toegankelijkheid van privacy documenten voor medewerkers. Komend jaar zal er verder worden gewerkt aan het AVG proof maken en worden de aanbevelingen ter hand genomen.

Rijksmuseum Boerhaave
onderschrijft de Fair
Practice Code en hiermee
een eerlijke, duurzame
en transparante
bedrijfsvoering.

Huisvesting

De huisvesting van Rijksmuseum Boerhaave bestaat uit het museumgebouw en twee collectiedepots. Afgelopen jaar is de huur van het depot in Alphen aan den Rijn opgezegd en is de collectie verplaatst. Het depot aan de Raamsteeg herbergt nu de volledige collectie. Het wordt samen gehuurd met het Rijksmuseum van Oudheden (RMO). In de Raamsteeg zal Rijksmuseum Boerhaave in 2024 extra ruimte huren voor de verbeteringen van de bibliotheek en het informatiecentrum. Ook het Rijksmuseum van Oudheden heeft extra ruimte gehuurd in de Raamsteeg en zal dit gebruiken voor de opslag van de collectie die voorheen in Den Haag was ondergebracht.

Er zijn nieuwe huurcontracten opgesteld voor de hele museumsector. Voor het museumgebouw aan de Lange St. Agnietenstraat en het depot aan de Raamsteeg zijn nu opnieuw lange huurcontracten afgesloten met een onbepaalde looptijd. Nieuw is dat per 1 januari 2024 Rijksmuseum Boerhaave en het RMO samen formeel van het Rijksvastgoed-bedrijf het beheer & onderhoud voor het depot Raamsteeg hebben overgenomen. Hierbij zijn de afspraken vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA) die momenteel wordt gefinaliseerd. Rijksmuseum Boerhaave is verantwoordelijk voor de facilitaire zaken, de beveiliging en doet de penvoering, RMO is verantwoordelijk voor het dagelijkse onderhoud, de meerjarenonderhoudsplanning en het cameratoezicht. Verder zijn Rijksmuseum Boerhaave en RMO nu als enige huurders van het depot ook verantwoordelijk voor de 20% leegstand. In samenspraak wordt gekeken hoe hiermee om te gaan.

“Duurzaamheid staat hoog op de agenda ...”

Digitalisering

Recent heeft Rijksmuseum Boerhaave een nieuw eigen content management systeem laten ontwerpen en implementeren. Hiermee is het museum in staat om rechtstreeks de inhoud van de digimagazines in de tentoonstellingen te bewerken en op te maken. Hierbij worden ook de verouderde digimagazines en bijbehorende computers vervangen. Het was de eerste fase van een project waarbij ook de verschillende zalen straks onderdeel worden van een centrale aansturing van het AV/ICT-netwerk, elektriciteit en de belichting. Onlangs is gestart met een upgrade van het systeem voor de collectiedatabase en wordt de database gemigreerd naar een nieuwe cloud omgeving. In de Raamsteeg is recent een onderzoek afgerond naar het wifinetwerk. Hierbij wordt er geïnvesteerd in een upgrade en worden alle nieuwe ruimtes ook aangesloten.

Cyber security

Afgelopen jaar is een volgende stap gezet in het versterken van de ICT-informatiebeveiliging door samen met onze ICT-partner en een externe IT auditor te onderzoeken hoe de belangrijkste softwareleveranciers hun veiligheid borgen middels ISO-certificering en assurance rapportages. Rijksmuseum Boerhaave werkt zelf met een informatiebeveiliging waarbij alle ICT-systemen zijn getoetst op betrouwbaarheid, continuïteit en de integriteit van de data. Ook is vastgesteld dat alle basismaatregelen zoals verwoord door het Nationaal Cyber Security Center en de Cyber Security Raad worden toegepast en nageleefd. Daarnaast heeft het museum ook een cyberverzekering afgesloten en die zorgt niet alleen voor financiële dekking maar ook voor ondersteuning, mochten de systemen worden gehackt.

Awareness training

Recent is er een phishingprogramma gestart waarbij medewerkers werden getest op hun bereidheid om te reageren op onbetrouwbare mails. Ongeveer 30% laat zich nog misleiden en dat is gelijk aan het landelijk gemiddelde. De uitkomsten worden gedeeld met de medewerkers en er wordt aanvullende voorlichting gegeven om meer bewustzijn te creëren. Ook wordt per kwartaal door de ICT-partner een managementrapportage opgeleverd met daarin vastlegging van meldingen, updates, onderhoud, beschikbaarheid en reactietijd. Deze worden dan vervolgens in het MT besproken.

Kijkhuis

Rijksmuseum Boerhaave heeft het eerste recht op koop van het filmhuis, het Kijkhuis, direct gelegen naast het museum. Met de uitbreiding realiseren we extra vierkante meters voor het Life Science & Health Paviljoen, maar ook vergroten we de zichtbaarheid van het museum in de stad. Het Life Science & Health Paviljoen wordt dé publieke hotspot voor biotechnologie in Nederland. Inmiddels is er een voorlopig koopcontract opgesteld en wordt er een planning gemaakt voor de leverdatum. Daarnaast is er vooroverleg met de gemeente Leiden geweest over het gewenste bouwvolume en de verbinding met het bestaande museumgebouw. In het eerste kwartaal van 2024 staat de communicatie met de omwonenden centraal waarna we in het tweede kwartaal van 2024 starten met de architectenselectie.

Duurzaamheid

Duurzaamheid staat hoog op de agenda en op allerlei manieren wordt er binnen het museum aan gewerkt om deze verder te verbeteren en de bewustwording te vergroten. Rijksmuseum Boerhaave is onderdeel van de landelijke werkgroep van de Museumvereniging met als doel andere musea te helpen met de duurzaamheidsopgave. Er is inmiddels al veel gedaan, maar het is ook duidelijk dat de echt grote stappen nog veel geld gaan kosten. Voor Rijksmuseum Boerhaave is al vastgesteld wat er dient te gebeuren om de 40% CO₂ reductie in 2030 te bereiken. Dit betekent onder meer dat het dak geïsoleerd dient te worden, er zonnepanelen geplaatst moeten worden en dat er meer gebruik gemaakt moet worden van slimme apparatuur. De kosten van alle maatregelen tezamen zijn uitgekomen op € 2,3 mln en worden gefinancierd door het ministerie van OCW.

Personeel

Afgelopen jaar was het verzuim onder het personeel 6,0%; dit is onderverdeeld in 1,4% kort, 1,6% middellang en 3,0% lang verzuim. De naweeën van corona en meerdere griepgolven eisten hun tol. Ook de krappe arbeidsmarkt wordt bij Rijksmuseum Boerhaave gevoeld en soms is het moeilijk om aan nieuw personeel te komen. Dit speelde met name bij beveiliging en horeca. Inmiddels is het team beveiliging weer op volle sterkte.

In het najaar is er een nieuwe Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) door Arboconcern uitgevoerd. De laatste RI&E dateerde uit 2018. Bij de RI&E wordt onderzoek gedaan naar de stand van zaken op het gebied van arbeidsomstandigheden om de mogelijke gevolgen voor de organisatie in kaart te brengen. Bij de RI&E zijn risico's in kaart gebracht die betrekking hebben op arbo doelstellingen, de psychische en fysieke arbeidsbelasting, het werken in kantoren en het werken met gevaarlijke stoffen en gereedschap. Hierbij zijn knelpunten en aanbevelingen gedaan. Aanvullend is middels een vragenlijst onderzoek gedaan naar de psychosociale arbeidsbelasting. Uit de antwoorden is gebleken dat er 'energiebronnen' zijn zoals het feit dat de medewerkers veel autonomie ervaren, er veel collegialiteit is, de arbeidsmiddelen voldoen aan de behoefte en er gewerkt wordt in een schone werkomgeving. Betrokkenheid en baantevredenheid scoren hoog, medewerkers zijn productief en gemotiveerd. Hiertegenover staan ook stressfactoren zoals lichamelijke klachten die uit het werk voortkomen, het klimaat dat als oncomfortabel wordt ervaren en sommige medewerkers ervaren geluidsoverlast. Ook heeft een medewerker fysieke agressie van een bezoeker ervaren en zijn er meerdere medewerkers die verbale agressie hebben ervaren. Sommige medewerkers piekeren over werk en werkdruk.

De medewerkers bij Rijksmuseum Boerhaave waarderen hun werkplezier met een 6,7. Dit is weliswaar een voldoende maar dit biedt zeker ruimte voor verbetering. Arboconcern heeft inmiddels een plan van aanpak opgeleverd met daarbij verbeterpunten voor verder onderzoek en adviseert om met de medewerkers afspraken te maken over gewenste omgangsvormen en het geven van voorlichting hieromtrent. Dit advies wordt ter harte genomen en met de OR besproken.

Bij de RI&E zijn risico's in kaart gebracht die betrekking hebben op arbo doelstellingen, de psychische en fysieke arbeidsbelasting, het werken in kantoren en het werken met gevaarlijke stoffen en gereedschap.

FINANCIEEL

Opbrengsten

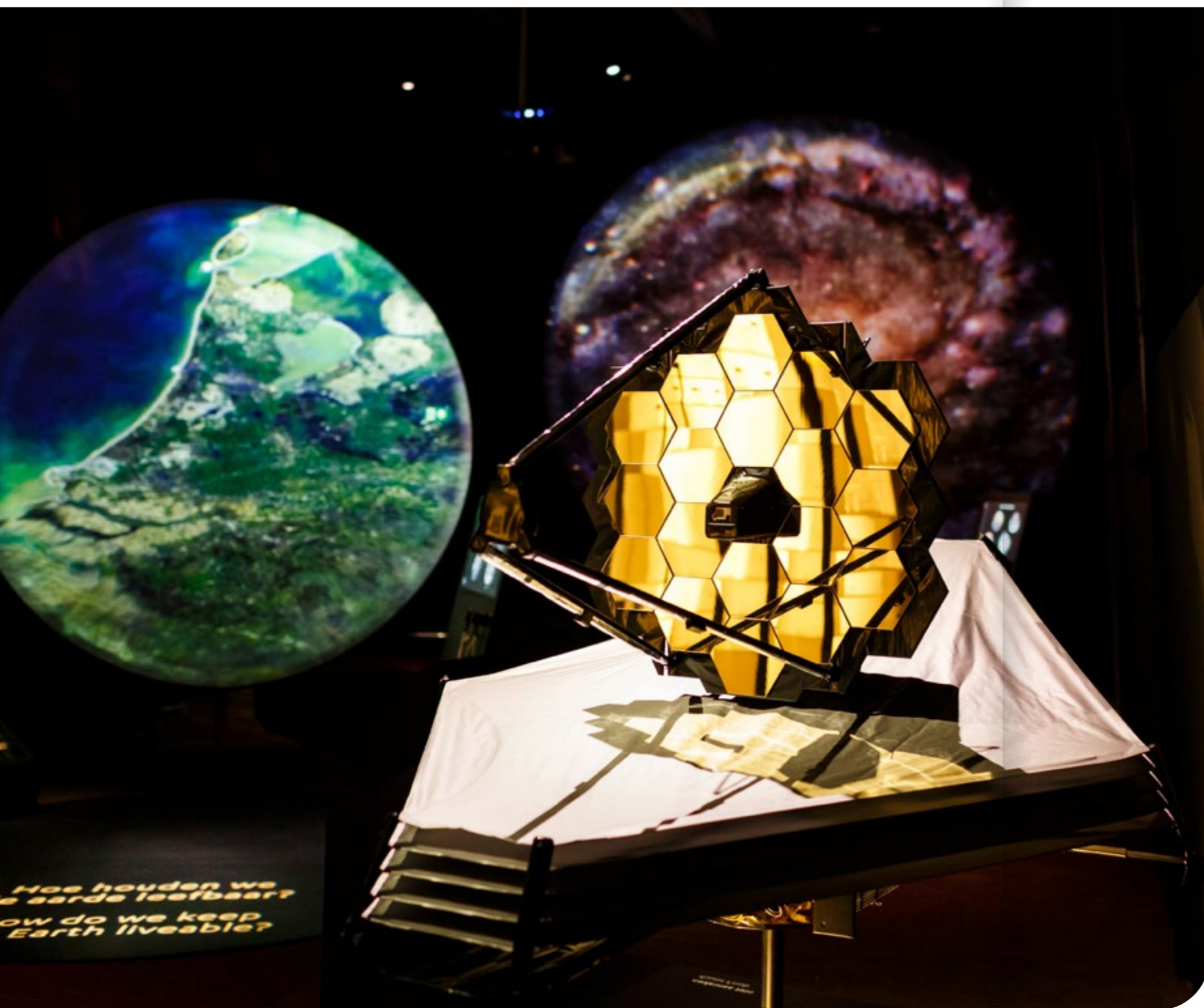
Het museum heeft over 2023 een positief resultaat van € 140k weten realiseren en heeft dit gedoteerd aan de bestemmingsreserve vernieuwing. Dit komt ten goede aan de nieuwbouw van het Life Science & Health Paviljoen. Het positieve resultaat was mede mogelijk doordat de baten een forse groei lieten zien. Met name de eigen inkomsten en dan specifiek de publieksinkomsten en bijdragen van particulieren zorgden voor een mooie stijging van de baten. Daar tegenover stond dat de kosten ook behoorlijk zijn gestegen. De salarissen waren fors hoger als gevolg van de CAO, er was extra inhuur nodig om vacatures in te vullen en verzuim op te vangen. Daarnaast is er veel geïnvesteerd in training & organisatieontwikkeling. Verder zijn er de gestegen energiekosten en de hogere algemene operationele lasten. Hierna volgt een verdere toelichting op de baten, lasten en het resultaat.

Baten

De totale opbrengsten kwamen uit op € 7,7 mln en zijn ruim € 0,7 mln hoger dan begroot en de realisatie van 2022. Deze stijging van 10% is toe te schrijven aan de groei in bezoekers, indexaties van de subsidies en gestegen bijdragen van particulieren. Het groeiende aantal bezoekers zorgt voor meer inkomsten uit de entree, de winkel en de horeca. Zo waren meerdere producten die speciaal ontworpen waren voor de tentoonstelling over Van Leeuwenhoek een mooie aanvulling op het assortiment. De publieksinkomsten per bezoeker waren begroot op € 7,97 en zijn uitgekomen op € 8,53.

De sponsorinkomsten zijn uitgekomen op € 109k en bleven achter bij de begroting. Ook de verwachte groei van nieuwe Business Clubleden was lager dan verwacht. De € 50k opbrengst van een nieuw Fonds op Naam voor het Life Science & Health Paviljoen is weliswaar gerealiseerd, maar wordt pas in 2024 ontvangen.

De overige directe inkomsten komen uit op € 172k en zijn inclusief een opbrengst van € 100k van NWO voor onze bijdrage aan het onderzoeksproject 'Visualizing the Unknown' en € 41k voor de verkoop van onderdelen van de tentoonstelling 'BrAInpower' aan het Philips Museum in Eindhoven.

Schaalmodel James Webb Telescoop, tentoongesteld in *Grote Vragen*

De indirecte inkomsten van € 141k zijn de opbrengsten van zakelijke evenementen. Deze zijn hoger dan begroot en we zijn verheugd dat het museum een locatie is waar men graag naar toe komt voor het organiseren van zakelijke bijeenkomsten.

De opbrengst van particulieren was € 426k en deze was voor een groot deel een gevolg van een nalatenschap van € 350k. Een laatste deel van deze nalatenschap zal in 2024 worden ontvangen. Verder heeft de Stichting Vrienden van Rijksmuseum Boerhaave € 50k bijgedragen. De bijdragen van fondsen waren in totaal € 101k en zijn ontvangen van het Sanquin Fonds, de Van der Mandele Stichting en het Cultuurfonds.

Subsidies

Rijksmuseum Boerhaave ontvangt subsidies uit de Erfgoedwet en die zijn bestemd voor publieksactiviteiten (€ 2,5 mln), voor huisvesting (€ 1,6 mln) en voor collectiebeheer (€ 1,4 mln). Daarnaast is € 39k van OCW ontvangen voor het veilig werken op daken. In het verleden heeft OCW bijgedragen aan de verbouwing van het museumgebouw en deze opbrengst wordt jaarlijks geboekt ter dekking van de afschrijving.

Lasten

De lasten zijn in totaal uitgekomen op € 7,5 mln, een stijging van € 0,2 mln ten opzichte van 2022, omgerekend in percentages 3%. We hadden € 7,0 mln aan kosten begroot en ten opzichte van de begroting zijn de totale lasten 10% hoger uitgevallen en zijn toe te schrijven aan personeelslasten, huisvestingskosten en overige lasten.

Resultaat

Het positieve saldo van de bedrijfsvoering is uitgekomen op € 130k. Aan renteopbrengsten is er € 10k geboekt. Per saldo wordt daarmee € 140k gereserveerd voor toekomstige investeringen en wordt het resultaat gedoteerd aan de bestemmingsreserve vernieuwing. Hiermee komt de bestemmingsreserve vernieuwing uit op € 1,2 mln. Het exploitatieresultaat komt uit op nul.

Aan de algemene reserve wordt dit jaar niets gedoteerd. De algemene reserve is op het gewenste niveau gebracht waarmee indien nodig een regulier jaar aan derving van publieksinkomsten kan worden opgevangen. De algemene reserve is per ultimo 2023 € 996.334.

Financiën

Balans per 31 december 2023

ACTIVA	2023		2022	
	€	€	€	€
Vaste activa				
Materiële vaste activa	4.248.370		4.392.367	
Financiële vaste activa	100		6.265	
		4.248.470		4.398.632
Vlottende activa				
Vorraden	86.727		78.721	
Debiteuren	154.304		38.704	
Omzetbelasting	143.321		105.640	
Overige vorderingen en overlopende activa	708.778		345.684	
Liquide middelen	3.872.966		3.896.021	
		4.966.096		4.464.770
TOTAAL ACTIVA		9.214.566		8.863.402

PASSIVA	2023		2022	
	€	€	€	€
Eigen vermogen				
Algemene reserve	996.334		996.334	
Bestemmingsreserves	1.208.064		1.067.094	
		2.204.398		2.063.428
Voorzieningen				
		40.117		36.357
Langlopende schulden				
Investeringsubsidie	2.791.459		3.070.103	
Nog te besteden huisvestingsubsidie	2.998.607		3.060.075	
		5.790.067		6.130.178
Kortlopende schulden				
Schulden aan leveranciers	464.762		131.319	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	123.625		109.867	
Pensioenpremie	83.812		35.755	
Overige schulden en overlopende passiva	507.786		356.498	
		1.179.985		633.438
TOTAAL PASSIVA		9.214.566		8.863.402

FINANCIËN

Categoriale exploitatierekening 2023

	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
BATEN	€	€	€
Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten			
- Kaartverkoop	514.641	476.795	437.999
- Overige publieksinkomsten	361.907	280.355	276.277
Overige directe inkomsten			
- Sponsorinkomsten	109.000	210.000	180.250
- Overige directe inkomsten	172.261	40.000	22.329
Indirecte inkomsten	141.218	100.000	189.017
Private middelen – particulieren incl. vriendenstichting	426.414	75.000	119.941
Private middelen – private fondsen	101.277	119.250	129.500
Totaal eigen inkomsten	1.826.719	1.301.400	1.355.313
Subsidies			
Structureel OCW			
- OCW: collectiebeheer	1.394.564	1.374.498	1.309.046
- OCW: publieksactiviteiten	2.479.819	2.444.138	2.327.750
- OCW: huisvesting	1.643.273	1.566.448	1.491.855
Incidentele publieke subsidie	344.845	316.000	542.045
Totaal Subsidies	5.862.501	5.701.084	5.670.696
TOTALE BATEN	7.689.220	7.002.484	7.026.009

	Werkelijk 2023	Begroting 2023	Werkelijk 2022
LASTEN	€	€	€
Personeelslasten	3.906.639	3.656.533	3.440.089
Huisvestingslasten	1.618.845	1.482.000	1.463.070
Afschrijvingen	524.049	471.000	977.743
Aankopen	12.976	50.000	123.372
Overige lasten	1.495.258	1.343.951	1.333.414
Totale Lasten	7.557.767	7.003.484	7.337.687
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	131.453	-1.000	-311.678
Saldo rentebaten en -lasten	-9.517	-1.000	6.403
Dotatie: bestemd voor toekomstige dekking van investeringen	-140.970	0	-198.310
Vrijval: dekking via in het verleden gevormde fondsen	0	0	516.391
Vennootschapsbelasting	0	0	0
EXPLOITATIERESULTAAT	0	0	0

7

Friedrich
Adolph Robert

2023 IN
10 BEELDEN

Ondertekening lidmaatschap Business Club Rijksmuseum Boerhaave
(v.l.n.r. Amito Haarhuis, Laurens Meijer)

Lesprogramma Het boek waar alles in staat

Tentoonstelling 'Onvoorstelbaar: Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte'

Kabinet van Abraham Ypelaar uit de tentoonstelling:
Onvoorstelbaar: Hoe Antoni van Leeuwenhoek de microwereld ontdekte

De Nacht van Ontdekkingen

Eureka, afsluiting maand van de geschiedenis

Born Digital - Foto Daniëlle Futselaar

Colofon

Redactie: Annelore Scholten en Esther Went,
Rijksmuseum Boerhaave

Ontwerp: Studio Schuttinga, Leiden

Fotoverantwoording: Fred Ernst

Rijksmuseum Boerhaave

Lange Sint Agnietenstraat 10

2312 WC Leiden

Postbus / P.O. Box 11280

2301 EG Leiden The Netherlands

tel. (31)(0)71 7519999

www.rijksmuseumboerhaave.nl

**rijksmuseum
boerhaave**

www.rijksmuseumboerhaave.nl